

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Stáří a výkon trestu odnětí svobody

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Olga Doňková

Vypracovala:

Martina Bartošíková

Brno 2010

OBSAH

Úvod

I. Teoreticko-metodologická část práce

1. Pojem stáří

1.1 Fyzické změny ve stáří

1.2 Psychické změny ve stáří

2. Vězeňství

2.1 Historie VS ČR

2.2 Hlavní úkoly VS ČR

2.3 Typy věznic VTOS

2.4 Specialisté oddělení VTOS

2.5 Průběh výkonu trestu odnětí svobody

II. Praktická část

3. VTOS ve Věznici Břeclav

3.1 Péče o odsouzené starobní důchodce ve Věznici Břeclav

3.2 Charakteristika výzkumného vzorku

3.2.1 Metody: dotazník

3.2.2 Oblast sledování

3.2.3 Výsledky

4. Výsledky průzkumu, shrnutí, potvrzení a vyvrácení hypotéz

Závěr

Resumé

Anotace

Seznam použité literatury

Seznam symbolů a zkratek

Seznam příloh

Úvod

Vězeňství jako instituce existuje již 500 let. vězeňství bylo, je a bude poplatné historické době a bude zrcadlem společnosti, obrazem kulturní a ekonomické úrovně té, které země. Je zcela jisté, že většina lidí pohlíží na téma vězeňství s jistou dávkou zvědavosti. Zažité předsudky o vězních v pruhovaných uniformách a mřížích, které odsouzení nesmějí opustit, se v rámci humanizace vězeňství radikálně změnilo

Jsem zaměstnána u Vězeňské služby České republiky ve Věznici Břeclav již 14 let jako vrchní inspektor pro eskortní službu. Náplní mé práce je zajišťovat eskorty odsouzených k soudům, k lékařům mimo objekt věznice, k přemístění do jiných věznic atd. Za tu dobu mně prošla rukama značná míra odsouzených. Věznice Břeclav byla při svém vzniku věznicí vazební. V roce 2005 přišla změna a z vazební věznice se stala věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou, což je třetí nejtvrdší typ věznice. Asi nejvíce mně překvapila skladba vězněných osob, kteří sem byli umístěni. Jednalo se především o staré a nemocné lidi. A to byl právě impuls, proč jsem se své bakalářské práci věnovala právě tomuto tématu „Stáří a výkon trestu odnětí svobody“.

Cílem bakalářské práce je nejen popsat a charakterizovat průběh fyzických a psychických změn u odsouzených v důchodovém věku k výkonu trestu odnětí svobody, ale i poukázat na značnou rozdílnost potřeb a zvýšenou péči u těchto odsouzených. Výkon trestu odnětí svobody má svá specifika ve všech věkových kategoriích. Obtížnost vyrovnat se s vězněním u odsouzených v důchodovém věku je mnohdy prakticky nepřekonatelnou překážkou. Proto ve své práci uvedu praktické příklady programů zacházení, které jsou především koncipovány na smysluplné využití nadbytku volného času při značném omezení volného pohybu mezi velmi malým počtem odsouzených.

V teoretické části mé bakalářské práce jsem se zabývala pojmem stáří, kde jsem se zaměřila na psychické a fyzické změny ve stáří. V dalším bloku jsem více specifikovala samotné vězeňství, kde jsem nastínila historii a pokračovala v základních faktech a informacích ohledně výkonu trestu odnětí svobody.

Praktickou část jsem zaměřila na samotný výkon trestu odnětí svobody starobních důchodců ve Věznici Břeclav, především jsem nastínila péči o jejich zdravotní stav a další možnosti péče o tyto odsouzené ze strany Věznice Břeclav. V dotazníku jsem se zajímala o sociální oblast, rodinu, recidivu, charakteristiku trestných činů spáchaných těmito odsouzenými. Vzhledem k vysokému věku vězňů mě dále zajímalo, zda jsou spokojeni se zdravotní péčí ve věznici, protože jsem předpokládala, že tito starobní důchodci trpí nějakými nemocemi. Dále jsem se v dotazníku zaměřila na trávení volného času a nabídky volno-časových aktivit starých odsouzených. V neposlední řadě jsem se dotazovala na zpětnou vazbu spokojenosti s péčí ve věznici. V závěru své práce jsem se zamyslela nad tím, zda by bylo možné zkvalitnit péči o starobní důchodce ve VTOS. Domnívám se, že lidé nad 60 let věku umístění ve VTOS vyžadují speciální péči, která se odvíjí od jejich fyzického a duševního stavu. Během pobytu ve vězení by nemělo dojít k dramatickému zhoršení jejich zdravotního stavu, ztrátě funkčních schopností, zvýšení závislosti na okolí a zhoršení kvality jejich života.

I. Teoreticko – metodologická část práce

1. Pojem stáří

Stáří je chápáno jako období, kdy může člověk pouze chátrat, v nejlepším případě si zachovávat část toho, co získal dříve. Hodnotový systém této společnosti staré lidi silně znevýhodňuje. Různým způsobem potvrzují velký význam vnějšího vzhledu a proklamované svěžesti jako současnou normu. Z tohoto hodnotového systému vychází ageismus – postoj, který vyjadřuje obecně sdílené přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří a projevuje se podceňováním, odmítáním, eventuelně až odporem ke starým lidem. Ageismus považuje za méněcenné všechny staré lidi bez rozdílu. Z hlediska ageismu je stáří obdobím ztrát, celkového úpadku a zhoršené kvality života (Vágnerová M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 443 s.). Vyplývá z něho i tendence staré lidi izolovat, aby nezdržovali a nepřekáželi. Stávají se méně významnou součástí majoritní společnosti. Příčiny negativně vyhraněného postoje mohou být různé, mohou být podmíněné biologicky i sociálně. Vzhledem k tomu, že se oslabily sociální vazby uvnitř rodiny, mohou nabývat

na významu biologické tendence, které motivují pozitivní chování k vlastnímu potomstvu, ale nemají žádný význam ve vztahu ke starým lidem. Negativní postoj se může projevit i generalizovaným odporem vůči starým lidem, kteří jsou chápáni jako představitelé něčeho nežádoucího. Jsou chápáni jako přítěž společnosti, skupina, která mnoho vyžaduje a nic nepřináší.

Z hlediska psychologických teorií má období stáří v rámci kontinuity lidského života svůj specifický význam. Hlavním úkolem stáří dosáhnout integrity v pojetí vlastního života. Dosažení integrity se projevuje přijetím svého života jako celku a pochopením jeho smyslu. Starý člověk potřebuje hodnotit svůj život pozitivně, jako ukončené dílo, aby mohl přijmout i jeho konec. Starý člověk by měl svůj život akceptovat takový, jaký byl, bez velké lítosti nad tím, co se neuskutečnilo nebo mohlo být jinak. To zahrnuje i přijetí své vlastní nedokonalosti a smíření se svými nedostatky. Nezbytné podmínky dosažení integrity lze shrnout v několika bodech (Říčan, 1989; Berger a Thompson, 1998):

1. Pravdivost k sobě samému – ve stáří už nemá smysl nic předstírat, uplynulý život je třeba vidět takový, jaký byl.
2. Smíření – vlastní život je třeba přijmout, jiné řešení by nemělo smysl.
3. Stabilizace a generalizace postoje k životu – prožitá zkušenost mění vztah k životu zcela obecně, umožňuje nadhled. V rámci dosažení integrity je starý člověk schopen chápat život šířeji, ve všech jeho souvislostech.
4. Kontinuita – v rámci integrity je možné uvažovat o vlastním životě jako součásti většího celku, tj. celé společnosti.

Stáří přináší nové zkušenosti, s nimiž se musí každý člověk nějakým způsobem vyrovnat, a záleží na jedinci, jak tento vývojový úkol zvládne. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 445 s.). V tomto procesu by mělo dojít k harmonizaci všech, vědomých i nevědomých složek osobnosti. Když člověk tento vývojový úkol splní, měl by být jeho prvořadým cílem rozvoj vlastní osobnosti. Stárnoucí člověk by si měl uvědomit, že k tomu, aby takového cíle dosáhl, je třeba zúžit své zájmy, omezit aktivity, které byly dříve důležité, a soustředit se na svůj vlastní rozvoj. Měl by pochopit, jaké je jeho místo v kontinuitě generací. Cílem druhé poloviny života je dosažení vyrovnanosti s jeho koncem, tj. se smrtí.

Starý člověk je ve větší míře zaměřen do minulosti. Svůj život změnit nemůže a nechce, aby se měnil okolní svět. V tomto věku už nemá důvod se domnívat, že by změny byly k něčemu dobré. Na jedné straně se člověk ve stáří musí vyrovnat se svým životem i proto, že nyní už nelze nic zásadního změnit a na druhé straně to, co prožil a uskutečnil, zůstane v nějaké formě zachováno. Optimismem minulosti chápeme dosažené zkušenosti a pozitivní zážitky, které starému člověku zůstávají, a jsou nezměnitelnou součástí jeho osobnosti. V této době je rovněž třeba najít smysl zbývajících života. Vědomé časové omezení dávají tomuto úseku života jinou hodnotu:

- a) je třeba se zaměřit jen na to, co je skutečně významné;
- b) je třeba se naučit těšit tím, co zůstalo zachováno;
- c) je třeba akceptovat to, co nelze změnit

Starý člověk se musí neustále přizpůsobovat novým problémům a nepříznivým změnám, a musí tak činit v době, kdy jsou jeho kompetence vlivem stáří (i chorob) více či méně limitovány. Takovou ztrátou může být odchod do důchodu, smrt partnera, umístění do nemocnice, ztráta soukromí vlastního bytu apod. Minulé zkušenosti nebývají pro řešení takových situací použitelné. Většina lidí není na období stáří nijak připravena.

Postoj k vlastnímu stárnutí a ke stáří obecně bývá individuálně rozdílný. Úroveň celkové adaptace na stáří lze vymezit v rámci několika základních osobnostních dimenzí:

- a) aktivity – pasivity;
- b) optimismu – pesimismu;
- c) přijetí – popření reality.

Na této úrovni lze rozlišit pět různých modelů:

1. Člověk, který své stáří reálně akceptuje, je optimistický aktivní, hledá způsoby, jak obtíže stáří přijatelným způsobem zvládnout.

2. Člověk, který je sice realistický a přijatelně optimistický, ale je pasivní, nevdává mu závislost na jiných lidech. Není ambiciózní, spokojí se s málem, nejsou ochotní vyvíjet nějakou aktivitu, protože ani nečekají, že by měla smysl.
3. Člověk, který odmítá akceptovat skutečnost, že stárne, nechce se s ní smířit. Bývá aktivní, odmítá pomoc, demonstrují svou soběstačnost. Nechce vypadat jako stařec.
4. Člověk, který je realistický a zároveň pesimistický, považuje stáří za katastrofu. Bývá aktivní, občas volí nepřiměřené způsoby reagování, bývá agresivní. Pesimistický postoj může být spojen s kritikou všeho nového, s nenávistí k mládí, odsouzením světa s jeho zkažeností. Bývá zahořklý a nenávistný.
5. Rezignující a pesimistický postoj k vlastnímu stáří. Člověk trpí depresi a pasivitou. Ve svém životě už nic pozitivního neočekává a ani si nemyslí, že by pro zlepšení své situace mohl cokoliv udělat.
- 6.

1.1 Fyzické změny ve stáří

Stárnutí přináší zhoršení tělesného i duševního stavu. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 448 s.). Proces stárnutí závisí na interakci dědičných předpokladů a důsledků různých vlivů prostředí, které se v organizmu stárnoucího člověka postupně nahromadily.

- a) **Genetické dispozice** jsou jednou z příčin značných interindividuálních rozdílů. Obecně lze říci, že lidé mají zakódován počátek a průběh stárnutí i určitou pravděpodobnou délku života. Dědičné předpoklady jsou však pouze jedním z faktorů, které mohou ovlivnit rychlost a kvalitu stárnutí. DNA, která je nositelem genetické informace, ovlivňuje proces stárnutí nejenom prostřednictvím mutací, ale v rámci svých standardních funkcí. Tento proces je na úrovni DNA regulován, jde o tzv. genetické hodiny. To znamená, že v určité době se aktivují geny, které mají vliv na průběh stárnutí.
- b) Tempo stárnutí ovlivňují i různé **vnější faktory**, na nichž bude záviset, do jaké míry se člověk přiblíží předpokládané maximální délce života. Stáří je pozdním obdobím života, a tak není divu, že se v něm projeví i způsob prožití všech

minulých fází ovlivněných např. životním stylem, výživou, zatěžováním jednotlivých funkcí. V průběhu stárnutí musí zcela logicky docházet k postupnému zhoršování všech tělesných funkcí.

Stáří není samo o sobě chorobným stavem. Každý člověk v průběhu svého života prodělá řadu nemocí, které ovlivní jeho somatické funkce, některé z těchto chorob mají chronický charakter. Základním znakem nemocnosti ve stáří je polymorbidita, to znamená, že starý člověk trpí současně větším počtem různých, zpravidla chronických onemocnění. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 448 s.). Staré lidi ale trápí i duševní choroby. Stáří je spojeno s nutností přizpůsobit se svému možnostem a akceptovat omezení. Zdůrazňování zdravotních potíží a zaměřenost na vlastní tělo může významně zkomplikovat i sociální pozici starého člověka. Zvýší se riziko, že bude ostatními odmítán. Člověk, který si neustále na něco stěžuje, bývá obtížný a nepříjemný.

Předpokládaný průběh stárnutí a pravděpodobná doba úmrtí se liší ve vztahu k pohlaví. Střední délka života v České republice je u mužů 69 let a u žen 77 let. Nejčastější příčinou úmrtí lidí starších 65 let jsou kardiovaskulární, cerebrovaskulární a nádorová onemocnění.

Stáří mění viditelným způsobem i zevnějšek člověka a tím způsobem ovlivňuje jeho sociální status. Lidé jej v důsledku této změny začínají vnímat jako starce a podle toho se k němu chovají. Rychlost a míra proměny zevnějšku není u všech lidí stejná. Může nápadněji ztloustnout, vyhubnout, shrbit se, stane se vrásčitým, zešediví mu vlasy apod. Zevnějšek starého člověka může signalizovat, jaký je jeho celkový, somatický i psychický stav. Mnozí staří lidé o sebe velice pečlivě dbají a toto úsilí podporuje jejich sebeúctu. Rezignace v péči o vlastní vzhled je pojmenována jako tzv. syndrom zanedbaného starce, který ztratil veškerou motivaci k udržování hygieny a k péči o svůj zevnějšek či domácnost. Objevuje se nejčastěji u osamělých lidí, kteří nemají žádný důvod k takové aktivitě.

1.2 Psychické změny ve stáří

V období stáří se mění i mnohé psychické funkce. Některé z těchto změn jsou podmíněny biologicky, jiné jsou důsledkem různých psychosociálních vlivů. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 450 s.).

- Biologicky podmíněné změny mohou mít různý charakter:

- a) Změny, které jsou pouhým projevem stárnutí, a lze je z tohoto hlediska považovat za normální, např. celková pomalost, obtíže v zapamatování a vybavování.
- b) Změny, které vyvolal nějaký chorobný proces, a nelze je proto hodnotit jako pouhý důsledek stárnutí.

Proces stárnutí vede k různým strukturálním i funkčním změnám mozku, které se projeví i v psychické oblasti. Klesá hmotnost mozku, tloušťka mozkové kůry, zvyšuje se objem mozkových komor.

Změny podmíněné stárnutím se často projevují zpomalením reakcí. Příčinou může být snížený přenos nervových impulzů nebo změna průtoku krve mozkovými cévami. Za těchto okolností nemůže člověk plně využívat všechny nové informace, které přicházejí, nedokáže je dostatečně rychle zpracovávat, a proto není schopen uvažovat o více faktech najednou.

- Psychosociálně podmíněné změny:

- a) Změny psychických funkcí ovlivněné tzv. kohoutovou zkušeností. Lidé stejné generace získali obdobnou sociální zkušenost, působili na ně podobné sociokulturní vlivy. V průběhu svého života byli zatíženi stejnými makrosociálními traumaty a stresy apod.
- b) Psychické změny v době stáří může ovlivňovat určitý, individuálně specifický životní styl a různé návyky.
- c) Ke změnám mohou přispívat očekávání a postoje společnosti, které manipulují staré lidi k přijetí určitého modelu chování, k pasivitě.

Celkově lze říci, že psychické změny v období stáří závisí jak na biologických, tak na sociokulturních vlivech. Doba, kdy se změny dané stárnutím začnou projevovat, jejich dynamika i způsob, jakým na ně starý člověk reaguje, jsou individuálně rozdílné. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 451 s.).

- Změny poznávacích procesů ve stáří

Změny dané stárnutím se projevují v oblasti těch procesů, které slouží k zaznamenávání, ukládání a využívání informací.

a) Změny aktivační úrovně

Staří lidé jsou celkově pomalejší, prodlužují se jejich reakční časy. Déle se rozhodují a sám fakt, že se musí o něčem rozhodovat, pro ně často představuje zátěžovou situaci. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 451 s.). Zvýšená pomalost je podmíněna biologickými změnami, ale mohou k ní přispívat i psychogenní zátěže. Staří lidé bývají unavitelnější, což se rovněž projevuje zpomalením. Na druhé straně se může pomalost projevovat i pozitivně: staří lidé bývají rozváznější a trpělivější, než byli dřív.

b) Změny v oblasti orientace v prostředí

Se stářím je spojeno zhoršování zrakové a sluchové ostrosti. Starý člověk se musí více soustředit, aby dobře viděl a slyšel všechno, co potřebuje. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 452 s.). Výsledkem zátěže, dané obtížností vnímání a větším zatížením pozornosti, bývá únava a s ní spojené emoční reakce: napětí, sklon k afektivním výbuchům, ale i úzkost a deprese. V důsledku toho se mnozí staří lidé od společnosti raději izolují, aby se podobným nepříjemnostem vyhnuli. Člověk, který špatně vidí a slyší, nevyhledává sociální kontakt a v důsledku toho se může cítit osamělý a podnětově deprimovaný. Pro adekvátní orientaci je důležitý tzv. sensorický registr, který ve značné míře závisí i na funkci krátkodobé paměti. Ta udržuje vnímanou informaci a umožňuje, aby byla selektivně zpracována. Stárnutí příslušné procesy zpomaluje a snižuje jejich efektivitu.

- Úbytek paměťových kompetencí a obtížnost učení
- a) Poruchy paměti jsou běžně známým projevem stárnutí. Ve stáří dochází k celkovému útlumu a zpomalení všech paměťových procesů: ukládání i vybavování. Zhoršuje se zpracování a uchování nových informací. Úbytek kompetencí se projevuje nejvíce v oblasti epizodické paměti, která se týká osobní zkušenosti. Tzv. sémantická paměť, která obsahuje obecné znalosti, bývá trvalejší. Větší důraz na staré zkušenosti, které kompenzují nedostatky aktuální paměti, vyjadřuje Ribotův zákon regrese (Doněk a Doňková, 1994). Kontrola přesnosti starých vzpomínek je ovšem velice obtížná, ne – li nereálná. Mnohdy už nelze zjistit, jaká je jejich kvalita, protože chybí kritérium hodnocení. Obecně platí: informace, která byla dobře zafixována, se uchovává delší dobu a je možné ji snadněji vybavit.
- b) Úbytek paměti nezávisí jenom na biologických změnách. Ukázalo se, že paměť funguje u lidí s nižším vzděláním. Pokud je paměť trénovaná, jsou její funkce narušeny mnohem méně a uchovávají se delší dobu.

Pokles paměťových funkcí je individuálně specifický. Závisí na genetických předpokladech, na aktuálním zdraví, ale i na zkušenostech a postoji k duševní činnosti. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 452 s.). I v tomto případě platí, že snáze upadá aktivita, která není používána. Staří lidé bývají ve větší míře zaměřeni do minulosti, která je pro ně často subjektivně uspokojivější a je zkrášlena vzpomínkovým optimismem. To je další důvod obecné tendence lidí tohoto věku vyprávět staré historky, opakují tyto příběhy mnohokrát po sobě, aniž si uvědomují, že posluchači je již znají. Přijatelná funkce paměti je důležitá i pro uchování vlastní identity. Člověk, který nepoznává své okolí, nezná svou minulost a neví, kdo je, svou identitu ztrácí.

- Změny intelektových funkcí

Změny intelektových funkcí jsou individuálně variabilní. Závisí na mnoha faktorech, biologických i psychosociálních: (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 453 s.)

- a) Projeví se zde dědičné dispozice, které byly předpokladem rozvoje intelektových schopností v průběhu života tohoto člověka, ale i další dědičné předpoklady, na nichž závisí rychlost a míra deteriorace, tj. úpadku inteligence.
- b) Změny intelektových funkcí závisí na dosaženém vzdělání, na způsobu života i na různých osobnostních vlastnostech, které mohou v souhrnu ovlivnit uchování těchto schopností. Obecně platí, že lidé, kteří mají vyšší inteligenci, se také zpravidla více zabývají intelektuálními aktivitami, které jejich kompetence udržují a dále rozvíjejí. Lidé, kteří jsou v tomto směru méně disponovaní, si volí jiný styl života, které obvykle nepodporuje ani zachování stávajících schopností.

Staří lidé si uchovávají schopnost používat dříve osvojené znalosti a způsoby uvažování. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 454 s.). Fluidní inteligence znamená schopnost zpracovávat nové informace a hledat nová řešení. Krystalická inteligence znamená, že se snáze uchovávají dříve získané znalosti, zafixované strategie uvažování i naučená řešení různých známých situací. Čím více se člověk naučil, tím lépe se uplatní i ve stáří. Pod vlivem stárnutí dochází ke zpomalení výkonu, ale nemusí dojít ke zhoršení celkové kapacity: starému člověku může určitá činnost trvat déle, ale je schopen ji udělat. Starý člověk hůře chápe nové situace, obtížněji se čemukoliv novému učí, a proto se všemu novému hůře přizpůsobuje. Staří lidé dost často na nové zkušenosti předem rezignují. Bývají konzervativní, protože zaběhaný stereotyp je pro ně méně náročný. Standardní situace dovedou řešit bez větších problémů, dovedou je i předvídat, a proto nezvyšují jejich obavy a neposilují úzkost. Nové situace je nezajímají a někdy se jich i bojí. Staří lidé dávají stále více přednost rutině a stereotypu. Celková rigidita a lpění na stereotypu se projevuje rovněž moralizováním. Kladou větší důraz na bezvýhradné respektování řádu, který činí lidské jednání srozumitelné, což je pro ně důležité. Rigidita má i svou pozitivní stránku: zvyšuje se stabilita názorů a postojů starých lidí.

Postoj k vlastním psychickým změnám ve stáří, tj. subjektivní zpracování těchto změn, je signálem úrovně zachovalých psychických kompetencí, ale i celkové vyrovnanosti osobnosti:

- a) Realistický postoj se projevuje akceptací nevyhnutelných změn a hledáním způsobů, jak se s nimi přijatelně vyrovnat.
- b) Nepřiměřený postoj se může projevovat emočně podmíněným popíráním reality, nebo naopak nadměrným pesimismem a rezignací.

Zhoršení v oblasti intelektových funkcí může být sekundárním následkem somatického onemocnění. Negativně mohou v tomto směru působit např. kardiovaskulární choroby a dysfunkce dýchacího systému, které vedou ke zhoršení prokrvení a nedostatečnému zásobování mozku kyslíkem (Srnc, 1994). Obecně platí, že jakákoliv závažná somatická choroba v různé míře zatěžuje všechny, tedy i psychické funkce nemocného organismu.

- Změny regulačních procesů v období stáří

Jedním z typických znaků stárnutí je zpomalení a oslabení většiny regulačních funkcí. V důsledku toho dochází ke snížení adaptability, k narušení odolnosti k zátěžím (Pacovský, 1994). Tato změna nepostihuje jen biologickou složku organismu, ale i psychické regulační funkce.

1. Změny emočního prožívání a emoční reaktivity

Staří lidé bývají citově labilnější a hůře své emoční projevy ovládají. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 456 s.) Mívají větší sklon k úzkostem a depresím. Ke změně emoční reaktivity mohou přispívat různé somatické změny, např. výkyvy krevního tlaku, ale mohou být ovlivněny i psychogenně.

Změny a výkyvy emočního ladění ovlivňují všechny ostatní psychické funkce. Zhoršují kvalitu pozornosti a paměťových funkcí, snižují využití rozumových schopností, omezují motivaci k jakékoliv aktivitě, a tím i celkovou adaptační rezervu starého člověka. Staří lidé mívají častěji zhoršené emoční ladění a z toho vyplývá i pocit komplexní osobní nepohody.

2. Změny vůle – ve stáří dochází k typické proměně volní procesů:

- a) Aktivní vůle bývá dost často inhibována. Staří lidé se obtížně, pomalu a neradi rozhodují. Bývají ulpívaví, někdy tvrdohlaví. Mívají rovněž obtíže v hledání přijatelného a účinného způsobu, jak svoje rozhodnutí uskutečnit.
- b) Pasivní vůle, znamená stálost, vytrvalost a trpělivost, bývá někdy ještě silnější, než byla dříve. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 456 s). Starý člověk se potřebuje alespoň nějak prosadit, a tak potvrdit hodnotu své osobnosti. Leckdy nejde o dosažení určitého cíle, ale o prosazení sebe sama. Tvrdohlavost může být na druhé straně signálem soudnosti: starý člověk už není schopen přiměřeného hodnocení situace.

S postupem stárnutí, v důsledku ubývání všech kompetencí, může dojít k úpadku všech projevů vůle, k rezignaci a apatii.

- Změny potřeb

Stáří je charakteristické poklesem potřeby změny a vzestupem potřeby jistoty a stability. Období stáří je spojeno s větší koncentrací na vlastní potřeby, mění se zaměření těchto potřeb i jejich subjektivní význam:

- a) Potřeba stimulace je snížena. Ve stáří se zvyšuje četnost situací, které přinášejí nepříjemné podněty. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 457 s).

- b) Potřeba učení je snížena. Starý člověk dává přednost stereotypu. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 457 s). Nové informace jej zatěžují a vyvolávají pocit ohrožení. Změny, k nimž v jeho okolí dochází, mohou navazovat nepříjemný pocit dezorientace. Stejným způsobem se mění vztah ke společnosti. Staří lidé si uvědomují, že mladším nerozumí, že jsou jim jejich cíle a zájmy cizí. Tato skutečnost vede k posílení vazby na vlastní generaci, která má stejné zkušenosti, podobné postoje k současnému životu a z toho vyplývá i pocit vzájemného porozumění. Staří lidé preferují

symbolické setrvávání ve světě, který je minulostí. To se projevuje častým vzpomínáním, uchováváním starých věcí, fotografií, dopisů apod.

c) Potřeba citové jistoty a bezpečí se zvyšuje. Starý člověk se celkově cítí mnohem více ohrožen a někdy nejde jen o přecitlivělost, ale o reálné riziko – např. onemocnění nebo ztráta partnera. Přestává si důvěřovat a smiřuje se s určitou mírou závislosti na jiných lidech. Závislost může mít za těchto okolností i pozitivní význam, posiluje pocit bezpečí. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 458 s).

Generační solidarita znamená větší tendenci starých lidí projevovat soucit a účast někomu jinému, zejména svým vrstevníkům. Zároveň očekává obdobnou účast i citlivé chování i vůči sobě. V této době dochází k větší fixaci na vlastní rodinu, na děti a vnuky.

d) Potřeba seberealizace může být frustrována odchodem do důchodu. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 458 s). Starý člověk se může tomuto pocitu bránit sebepotravováním pomocí různých aktivit, popř. zdůrazňováním své minulé činnosti. Potřeba seberealizace je tak uspokojována alespoň symbolicky, v rámci vzpomínek. Pocit bezvýznamnosti současné role může vést k rezignaci, apatii a k pocitům méněcennosti. V rámci obranných reakcí může dojít k identifikaci s jiným blízkým člověkem, většinou s dítětem či vnukem.

e) Potřeba otevřené budoucnosti a naděje. Starý člověk bývá často zatěžován strachem z nemoci, z opuštěnosti, smrti. I v této oblasti dochází k přesunu důrazu na další generaci, na život dětí, resp. vnuků. Starý člověk musí přijmout nevyhnutelnost vlastní smrti a těšit se existencí jiných hodnot. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 458 s.).

- Změny osobnosti ve stáří

V průběhu stáří se může nějakým způsobem měnit i osobnost starého člověka. Nejčastěji dochází ke zdůraznění některých vlastností. Mění se struktura celé osobnosti a samozřejmě i projevy chování takového člověka, např. prohloubení introverze vede až k samotářství. Naopak u extrovertů lze někdy pozorovat sklon k povrchnosti a obtěžující žvanivosti (Papalia a Olds, 1992). Změny mohou být v některých případech velice nápadné, nové projevy naprosto neodpovídají osobnosti určitého člověka. V těchto případech jde obvykle o projev nějakého chorobného procesu. Změny osobnosti, k nimž dochází ve stáří, jsou obecně považovány za negativní, i když je nelze vždycky takto hodnotit. Pro lepší porozumění lze diferencovat tři kategorie:

1. Úbytek kompetencí zvyšuje nejistotu a snižuje sebedůvěru, působí obtíže i v orientaci. Tato skutečnost se projevuje zdůrazněním takových osobnostních vlastností, jako je opatrnost, nerozhodnost a puntičkářství.
2. Úbytek v oblasti různých funkcí a z toho vyplývající nižší tolerance k zátěži se projevuje i změnou emotivních projevů. U starých lidí jsou proto vyhraněnější takové vlastnosti, jako je bázlivost, úzkostnost a sklon k nespokojenosti.
3. Nejistota ve vztahu k lidem, kterým starý člověk nestačí a občas ani nerozumí, ale je na nich závislý, než byl dřív, mění další osobnostní vlastnosti. V tomto případě především ty vlastnosti, které se nějak projevují ve vztahu k lidem, je to egocentrismus, který se projevuje jako sobectví, akcentovaná extroverze, která se může projevit jako familiárnost a dotěrnost, dále podezíravost a vztahovačnost, neshášenlivost, lakota či prohloubená introverze, vedoucí až k samotářství a odmítání kontaktu.

Všechny uvedené změny nepostihují každého člověka ve stejné míře. Většinou nějakým způsobem navazují na dřívější strukturu osobnosti a prohlubují její typické znaky.

- Změny postojů a sociálního chování starých lidí

Staří lidé bývají ve větší míře izolováni ve svém soukromí, mají méně sociálních kontaktů. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 459 s.). Ve stáří dochází k větší koncentraci na sebe, resp. Na rodinu a známé v nejbližším okolí. Tento postoj je posilován ubýváním různých schopností: staří lidé hůře vidí a slyší, jsou labilnější, pomalejší a hůře přizpůsobiví. Z hlediska starého člověka se vnější svět příliš rychle mění a občas je těžké se v něm vyznat. Současná společnost nenabízí téměř žádnou přijatelnou a zvládnutelnou roli. Změny sociálního chování lze chápat i jako signál míry deteriorace psychického stavu starého člověka.

1. Potřeba sociálního kontaktu a způsob jejího uspokojení

Kontakt s lidmi je pro staré lidi důležitý, ale musí být přiměřený z hlediska kvantity a kvality:

- a) Staří lidé potřebují i své soukromí, aby nebyli vystaveni zátěži nadměrné stimulace. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 460 s.)
- b) Staří lidé preferují kontakty se známými lidmi. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 460 s.) Tuto potřebu zpravidla uspokojuje vlastní rodina a přátelé. S pokračujícím stářím se počet takových lidí zmenšuje a člověk se může cítit osamělý. K tomuto pocitu přispívá i omezenější schopnost starých lidí navazovat nové kontakty.
- c) Kontakt s vrstevníky přináší starému člověku jiné uspokojení než kontakt s mladšími lidmi. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 460 s.). Staří lidé cítí silněji generační solidaritu, vrstevníci starému člověku lépe rozumějí. Mají stejné zkušenosti a chápou i jeho současné potíže. Mechanismus podobnosti usnadňuje sociální kontakt a posiluje pocit akceptace. Vrstevníci spoluvytvářeli svět starého člověka po celý jeho život. Důraz na vrstevníky je ve stáří stejně silný, jako byl v době dětství a dospívání.

Jedním z problémů, které přináší stáří, je osamělost, spojená se ztrátou mnoha sociálních kontaktů. Ve stáří se zvyšuje strach z opuštěnosti. Riziko samoty a izolace starých lidí mohou ovlivňovat různé faktory:

1. Sociální situace – ve stáří se zvyšuje pravděpodobnost ztráty partnera a ovdovělý člověk žije často sám.
2. Fyzický stav – možnosti sociálního kontaktu limituje snížená hybnost, smyslové postižení (zraku a sluchu), ale i jakákoliv závažnější nemoc.
3. Psychický stav – úbytek kompetencí, deprese, změny osobnosti, event. demence ztěžují nebo zcela eliminují jakýkoliv přijatelný sociální kontakt.

Staří lidé, kteří žijí sami, hledají dostupné způsoby, jak se vyhnout samotě a opuštěnosti, resp. Jak se s ní vyrovnat:

- a) Pro starého člověka mají značný význam lidé v sousedství, kteří vytvářejí jeho sociální teritorium.
- b) Dalším důležitým prostředkem k udržení potřebného sociálního kontaktu je telefon. Telefon podporuje pocit dostupnosti lidské společnosti, pocit jistoty a bezpečí, že je v případě potřeby možné někomu zavolat.
- c) Náhradním společníkem může být rovněž zvíře či média, rozhlas a televize. Prostřednictvím psa lze navazovat sociální kontakty s jinými majiteli psů – je zde společné téma. Televize nabízí starému člověku jakousi náhradní společnost. Staří lidé často velice intenzivně prožívají osudy různých filmových, zejména seriálových postav. V této formě se stávají i oni symbolickými účastníky takového dění.

2. Komunikace

Součástí sociálního kontaktu je komunikace, tj. vzájemné dorozumívání, výměna informací. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 461 s.). Specifické znaky komunikace starých lidí lze shrnout do několika bodů:

- a) Staří lidé velmi často trpí nedoslýchavostí. Soustředění na poslech vyžaduje mnohem větší úsilí, a proto více unavuje. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 461 s.). Nedoslýchavý starý člověk leckdy nestačí všechno zachytit, a proto sdělení přesně nerozumí. Vzhledem k tomu může reagovat nepřiměřeně. Komunikace se může stát natolik náročná, že se jí mnozí staří lidé raději vyhýbají. Činí tak zejména v kontaktu s cizími lidmi. Způsob komunikace je třeba přizpůsobit možnostem starého člověka, a to si ostatní lidé v okolí vždycky neuvědomují.
- b) Komunikaci zatěžuje i zvýšená pomalost, typická pro staré lidi. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 462 s.). Starý člověk často potřebuje delší dobu, aby sdělenou informaci zpracoval, a obdobně dlouhý časový úsek na vyjádření odpovědi. Pomalost ve větší míře narušuje kontakt s mladší generací, která nemá dost času ani trpělivosti, aby se jejich pomalejšímu tempu přizpůsobila.
- c) Staří lidé často trpí poruchami paměti a v důsledku tohoto si obtížně vybavují potřebné slovní výrazy, hůře si vzpomínají na určitá jména, situace apod., o nichž chtějí mluvit. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 462 s.). Potíže ve vybavování vyvolávají napětí a to je dalším důvodem, proč se staří lidé komunikaci vyhýbají.
- d) Staří lidé mají tendenci sdělení opakovat. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 462 s.). Nutkání opakovat nějaké sdělení znovu a znovu může vyplývat ze způsobu koncentrace pozornosti, tj. z jejího ulpívání, ale může být i projevem zvýšené nejistoty a úzkostnosti. Aby se vyhnul nejistotě, raději všechno řekne ještě jednou, popřípadě víckrát.
- e) Komunikace se skupinou je pro staré lidi ještě obtížnější než rozhovor s jedincem. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 462 s.). Komunikace na této úrovni často vyžaduje větší soustředěnost, aby člověk stihl sledovat, kdo co povídá, proto více unavuje a méně uspokojuje. Hluk a šum, který při takových setkáních

bývá, ztěžuje i slyšení. Starý člověk se nechce opakovaně znovu ptát, a tak často neví, o čem kdo mluvil. Podobná setkání nebývají pro mnohé staré lidi příliš příjemná a raději se jim vyhýbají.

- f) Staří lidé mívají tendenci komunikovat prostřednictvím tělesných potíží. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 463 s.). Staří lidé mají sklon opakovaně mluvit o svých potížích, stále si stěžovat. Chovají se tak proto, že jiný způsob, jak iniciovat kontakt, není efektivní. Nejde o simulaci, ale o projev potřeby upoutat zájem blízkého, event. jakéhokoliv, člověka.

3. Postoj k normám chování

Staří lidé odmítají změny i v oblasti hodnot a norem. V průběhu stáří vzrůstá rigidita a ulpívání na důsledném dodržování řádu, který je považován za významný. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 463 s.). K takovému postoji vede staré lidi zvýšená potřeba jistoty a bezpečí, kterou může uspokojovat důraz na bezvýhradné dodržování pravidel. Starý člověk má větší obavy, protože má reálně menší schopnost se bránit. A pokud tak učiní, používá takové prostředky, jaké má k dispozici (dožaduje se ohledu, stává se zvýšeně podezřivým a očekává, že bude postižen nějakým bezprávím atd.).

4. Sociální role starého člověka

Stáří je typické úbytkem a proměnou sociálních rolí. Příčiny těchto změn mohou být různé: (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 464 s.).

- a) Sociálně podmíněnou změnou role je odchod do důchodu. Starý člověk ztrácí svou individuálně specifickou profesní roli, která měla určitou sociální prestiž, a stává se anonymním důchodcem, jehož role příliš velkou prestiž nemá.

- b) Změna dalších rolí je podmíněna biologicky. Starý člověk ztratí manželského partnera a získá roli vdovce, může onemocnět a získat roli nemocného, resp. Bezmocného. Z tohoto důvodu může ztratit i soukromí

svého domova a získat roli pacienta léčebny dlouhodobě nemocných nebo obyvatele domova důchodců.

c) Ztrátu některých rolí ovlivňují ekonomické faktory. Takové ztráty nejsou nevyhnutelné, jsou spíše jakýmsi sekundárním důsledkem odchodu do důchodu.

Změny rolí, které jsou typické pro stáří, vedou ke stále větší anonymizaci, ke ztrátě individuálně specifických znaků. Symbolizují ztrátu prestiže a potvrzují zvýšení celkové závislosti starého člověka na společnosti. (Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 464 s.).

2. Vězeňství

2.1 Historie VS ČR

1. Vězeňství habsburské monarchie (1850 – 1918)

V roce 1850 dochází na území habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. Polovině 19. Století se rozvíjí vzdělávání vězňů, zejména mladistvých a sociální pomoc při propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. V této byl trest za zločin, přečin a přestupek odstupňován na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců d pracovní činnosti. K výkonu trestu byli trestanci umísťováni po určitou dobu v samovazbě a pro zbytek trestu ve vazbě společné. Podle stupně zločinnosti a dosažené nápravy byli dále rozdělováni do třech disciplinárních tříd. Z toho rozdělení vyplývaly určité zvýhodnění – např. dopisování, návštěvy, nákup zboží apod. Chování a činnost trestanců upravoval Domácí řád a jeho nedodržování bylo kázeňsky trestáno. Mezi nejpřísnější tresty patřilo uložení pústu, samovazby, tvrdého lože nebo temnice. Všichni trestanci byli povinni vykonávat přidělenou práci, navštěvovat bohoslužby a negramotní a nedostatečně vzdělaní do 35 let byli povinni zúčastnit se školního vyučování. Dohled nad výkonem trestu

prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a nejvyšší instancí generální inspektor pro vězeňství se sídlem v Praze.

V této době byla postavena i Věznice Břeclav. Budova Okresního soudu v Břeclavi a okresní věznice byly postaveny v novorenesančním duchu. Byla stavěna pro potřeby okresního soudu, který vznikl v roce 1850 po reformě státní správy způsobené revolučními událostmi roku 1848. Okresní věznice byla určena pro výkon krátkodobých trestů odsouzených ze spádové oblasti soudu breclavského. Ke krátkodobým trestům nastupovali odsouzení s vlastním jídlem (např. chléb a špek) a pitím (i s demižónem vína). Věznice ukončila svoji činnost v roce 1953. Později zde byl až do roku 1989 vojenský útvar pohraniční stráže. V roce 1990 byla budova převedena okresnímu soudu, který jednu část nechal zrekonstruovat pro své potřeby a druhá část byla určena pro stavbu věznice. S výstavbou nové věznice bylo započato na jaře v roce 1993. Stavba byla dokončena na jaře v roce 1995. Od té doby byl zahájen provoz vazební věznice jako objektu Vazební věznice Brno. Dnem 1. 1. 1997 byla rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti ČR zřízena samostatná Vazební věznice Břeclav, která je dnem 1. 1. 2006 zařazena jako věznice. Kapacita věznice je celkem 158 osob, z toho 24 míst pro obviněné a 134 míst pro odsouzené. Výkon vazby zabezpečuje Věznice Břeclav pro okres Břeclav a Hodonín. Do věznice jsou umístěni pouze muži. Vazba je zde vykonávána tzv. pevnou formou, kdy obvinění jsou celodenně uzavřeni na jednotlivých celách. Odsouzení zařazení v ostraze pracují v režii věznice k zajištění vnitřního provozu (např. uklízeči, kuchaři, údržbáři apod.). Odsouzení zařazení do dohledu jsou zaměstnáváni u externích firem.

2. Vězeňství Československé republiky (1918 – 1939)

Po vzniku Československé republiky (ČSR) v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do 3 disciplinárních tříd. Převedení do I. třídy bylo předpokladem k návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu, které bylo uzákoněno již v roce

1919. V roce 1928 existovalo v ČSR 6 mužských trestnic od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty (Plzeň, Leopoldov) a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava), dále trestnice pro choré a invalidní (Mírov) a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců (Mikulov). Vedle toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé (Řepy u Prahy). Mužští trestanci s dlouhodobým trestem byli po dvou třetinách vykonaného trestu přemísťováni do tzv. přechodného ústavu v Leopoldově. Mladiství vykonávali trest v polepšovnicích nebo v určených trestních ústavech. Vězeňství bylo centrálně řízeno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti, který úzce spolupracoval s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství. Dohled nad výkonem trestu prováděli domácí komisaři (příslušní okresní prokurátoři), občanští kontroloři (poslanci Národního shromáždění) a od roku 1921 pověření úředníci ministerstva spravedlnosti.

3. Vězeňství v Protektorátu Čechy a Morava (1939 – 1945)

V tomto období zůstal v podstatě zachován dosavadní justiční a vězeňský systém jako za Československé republiky, včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma (např. vyhlášky, pokyny apod.) vydávaná protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem. V protektorátním ministerstvu působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který měl sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými úřady. Vězeňská zařízení byla zcela nebo z části využívána pro potřeby německé justice a tajné státní policie – gestapa. Tyto orgány nacistické okupační správy měly výhradní pravomoc řešit tzv. trestné činy proti Velkoněmecké říši. V jednotlivých soudních věznicích a trestnicích často existovalo jednak protektorátní vedení (české), které zpravidla zajišťovalo provozní činnost, jednak říšské vedení (německé), které zajišťovalo jejich využívání pro vazební účely nacistických soudů a vyšetřovací účely gestapa. Personál protektorátní správy ve vězeňství na všech stupních byl nucen složit slib vůdci Velkoněmecké říše Adolfu Hitlerovi a zkoušku z německého jazyka. Dohled nad výkonem trestu nadále vykonávali domácí komisaři, zejména však úředníci nově zřízené Generální inspekce vězeňství pro výkon nejvyššího dozoru nad soudními věznicemi a

trestními ústavy. Působnost dozoru, všeobecná správa a řízení soudních věznic a trestnic se po dobu protektorátu několikrát měnila. V roce 1943 přešla na vrchní soudy a v roce 1945 se vrátila zpět do působnosti ministerstva spravedlnosti.

4. Obnova československého vězeňství (1945 – 1952)

Bezprostředně po osvobození od německé nacistické okupace rozhodovaly o umístování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Teprve koncem roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. Mimořádné lidové soudy odsuzovaly nacistické zločince, zrádce a kolaboranty, kteří byli ve výkonu trestu nazýváni retribučními vězni. Dekretem prezidenta republiky ze dne 27. 10. 1945 byly zřízeny zvláštní nucené pracovní oddíly ve všech věznicích krajských soudů a v trestních ústavech Plzeň, Valdice, Mikulov, Mírov a Řepy k zařazování odsouzených, zejména Němců s trestem odnětí svobody nad 5 let. Těchto oddílů bylo využíváno k odstraňování válečných škod na komunikacích a veřejných budovách a obnově národního hospodářství. V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů. Podle vězeňského řádu z roku 1951 měli výrazně více omezení než kriminální vězni. Zákonem č. 321/1948 Sb., o uniformovaném Sboru vězeňské stráže (dále jen SVS) došlo k reorganizaci vězeňského personálu podle vzoru Sboru národní bezpečnosti. V krajských soudních věznicích a trestních ústavech byli jmenováni velitelé oddílů SVS.

5. Československé vězeňství podle sovětského vzoru (1953 – 1965)

V letech 1953 – 1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující nejtvrďší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. Dnem 1. 1. 1953 bylo vězeňství jako celek převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení, který novým způsobem a podle vzoru Sovětského svazu stanovili strukturu tzv. nápravných zařízení (dále jen NZ), která byla členěna na 6 typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů nápravných zařízení byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu (kriminální, státně bezpečnostní) a

podle závažnosti provinění. Odsouzení mladiství vykonávali trest ve zvlášť určených NZ nebo oddělených částech NZ. Podmínky výkonu trestu z hlediska stupně omezení nebo zvýhodnění se měnily v závislosti na zařazení odsouzeného do I. až IV. klasifikační skupiny. Při nástupu do výkonu trestu byli odsouzení zařazováni do I. nebo II. skupiny, přičemž rozhodující byl třídní původ a povaha trestného činu. K další diferenciaci odsouzených byl v roce 1955 vydán Řád pro nápravně pracovní tábory (dále jen NPT), který rovněž vycházel ze sovětských zkušeností a stanovil 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. Uvnitř NPT byly jednotlivé kategorie odsouzených odděleně ubytovány a zaměstnávány. Ještě v roce 1961 obsahoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody v NZ kategorii tzv. třídních nepřátel, kteří vykonávali trest v nejpřísnějších podmínkách a byli zásadně zařazováni na fyzicky namáhavé a méně placené práce. Zvlášť nebezpeční odsouzení byli umísťováni do zvláštního oddělení, které bylo zřízeno v NPT Leopoldov, Valdice, Plzeň a Pardubice. Kontrolní a inspekční činnost mohli vykonávat jen funkcionáři správy NZ a příslušní prokurátoři.

6. Reforma československého vězeňství (1965 – 1989)

V polovině 60. let se stal dosavadní československý vězeňský systém již politicky neudržitelným z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství. Po doporučení OSN byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) do 3 nápravně výchovných skupin (dále jen NVS). Kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (dále jen NVÚ). Do ústavu I. NVS byli zařazováni prvotrestaní za trestné činy nejméně společensky nebezpečné, do II. NVS prvotrestaní za závažnější trestné činy a ti, kteří v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin. Do III. NVS byli zařazováni pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestných činů proti republice (vlastizrada, vyzvědačství, rozvracení republiky) a zvlášť nebezpeční recidivisté. Trest mohl být soudně zpřísněn umístěním do tzv. zostřené izolace. Podle nového zákona mohli do vězeňství vstupovat středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno dopůsobnosti

národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svoji činnost Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnostmi jeho nápravy. Na počátku 80. let byl Výzkumný ústav penologický zrušen. Kontrolní činnost ve věznicích a NVÚ byla svěřena správě Sboru nápravné výchovy (SNV) a nadále ji vykonávali okresní a krajsí prokurátoři.

7. Reforma českého vězeňství (1990 – 1992)

Prvním důležitým krokem odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let bylo udělení amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy, při které bylo propuštěno dne 8. 12. 1989 celkem 52 vězňů. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů byly vytvořeny komise České národní rady (dále jen ČNR), které navštěvovaly jednotlivá NVÚ a prošetřovaly stížnosti vězňů, související s ústavním režimem. Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22000 vězněných osob. I v průběhu amnestie pokračovalo šetření komisí ČNR, které se promítlo do prozatímní úpravy práv a povinností vězňů v ústavních rádech. Se zrušením trestu smrti byl zaveden doživotní trest. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci, který zásadním způsobem reformoval organizaci, řízení a výkon českého vězeňství. V reformním období provádělo kontrolní činnost Ředitelství SNV a komise pro vězeňství ČNR. Dozorová činnost prokurátorů zanikla transformací prokuratury na státní zastupitelství.

8. Činnost Vězeňské služby ČR (1993 – 2009)

Dnem 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a byla zřízena Vězeňská služba (dále jen VS) ČR. Odpovědnost za její činnost byla svěřena generálnímu řediteli, který byl jmenován ministrem spravedlnosti. Byly posíleny pravomoci ředitelů vazebních věznic a věznic, zejména v oblasti

personální a ekonomické. V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobena jen těm omezením, která jsou nutná pro trestní řízení. K prohloubení humanizace a odborného zacházení s odsouzenými byl vydán zákon č. 294/1994 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy došlo k novému pojmenování a členění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. O umístování odsouzených do jednotlivých typů a přeřazování rozhodoval soud. Odsouzení mladiství byli zařazováni do zvlášť vyčleněné věznice. K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, avšak základní typy věznic se nezměnily. Vnitřní kontrolní činnost ve vězeňství se stala jedním z důležitých úkolů generálního ředitelství VS ČR a odboru generální inspekce ministerstva spravedlnosti. Dohled nad výkonem vazby a trestu začali vykonávat příslušní státní zástupci, poslanci a inspekční instituce při Radě Evropy a Organizaci spojených národů.

2.2 Hlavní úkoly VS ČR

Vězeňská služba:

- a) spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- b) spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- c) střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- d) prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,

- e) provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- f) zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- g) vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- h) provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- i) vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- j) plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- k) zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále jen "příslušníci") a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby,
- l) poskytuje zdravotní péči ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních,
- m) prošetřuje vlastními pověřenými orgány (dále jen "pověřené orgány Vězeňské služby") trestnou činnost příslušníků; ve spolupráci s Policií České republiky se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vězeňská služba plní i další úkoly podle zvláštních právních předpisů.
(Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážní, § 2)

2.3 Typy věznic VTOS

Věznice v České republice se rozdělují na vazební věznice, v nichž jsou drženi obvinění, kteří byli soudem vzati do vazby, a věznice, v nichž odsouzení vykonávají trest odnětí svobody. V současné době je v Česku 10 vazebních věznic, 25 věznic a ústav pro výkon zabezpečovací detence, jejichž ostrahu a správu provádí Vězeňská služba České republiky.

Muži se umísťují odděleně od žen, obvinění od odsouzených. Zpravidla (v závislosti na kapacitních možnostech) by se měli dále odděleně umísťovat odsouzení recidivisté od prvotrestaných, odsouzení za nedbalostní trestný čin od odsouzených za úmyslný trestný čin, trvale pracovně nezařaditelní odsouzení, odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování, jakož i odsouzení s uloženým ochranným léčením. Obdobná pravidla separování kategorií platí i u obviněných ve vazebních věznicích – význam má forma zavinění a závažnost stíhaného trestného činu. Dále se odděleně umísťují obvinění, u nichž je dána koluzní vazba a spoluobvinění, proti nimž je vedeno společné řízení.

Zařazení odsouzeného do určitého typu věznice určuje soud v rozsudku, kterým rozhoduje ve věci samé o vině a trestu. Pokud s ohledem na konkrétní okolnosti (závažnost trestného činu, stupeň a povaha narušení odsuzované osoby) soud dospěje k závěru, že náprava bude lépe zaručena v jiném typu věznice, může se odchýlit od zákonných kritérií pro rozřazování odsouzených. V průběhu výkonu trestu soud rovněž rozhoduje o přeřazení odsouzených z jednoho typu věznice do druhého, a to na návrh odsouzeného, ředitele věznice, státního zástupce nebo i bez návrhu. Do jednotlivých věznic na celém území ČR pak umísťuje odsouzené generální ředitelství Vězeňské služby, při čemž bere ohled na místo sociální vazby odsouzeného a snaží se ho umístit do věznice v blízkosti bydliště. Zvláště se umísťují odsouzení se změněnou pracovní schopností, odsouzení muži starší 60 let a odsouzené ženy.

Vedle základních typů věznice jsou zřízeny i zvláštní věznice pro mladistvé. V rámci jednoho vězeňského zařízení lze zřídit i více oddělení různých typů (např. ve věznici s ostrahou může být zřízeno i oddělení s dozorem). Ve vazebních věznicích lze zřídit oddělení pro výkon trestu odnětí svobody.

Jak již bylo zmíněno náš vězeňský systém rozděluje věznice do čtyř typů: s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.

1. Věznice s dohledem

Zde vykonávají trest osoby, které byly odsouzeny za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a které dosud nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin. Nejsou zde použity speciální stavebně technické prostředky, ani ozbrojené strážce k zabránění útěku odsouzených. Odsouzení se ve věznici mohou pohybovat bez omezení, ložnice si mohou zamykat. Většinou pracují na pracovištích mimo věznici, kde dohled nad činností provádí vychovatel nejméně jednou týdně. Po pracovní době mohou nosit civilní oděv a navštěvovat s povolením ředitele v okolí věznice kulturní a sportovní nebo bohoslužby samostatně nebo s doprovodem pracovníka vězeňské stráže.

2. Věznice s dozorem

Sem se zařazují osoby, které byly odsouzeny za trestný čin spáchaný z nedbalosti, a které již byly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, dále osoby, kterým byl za úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky, a které dosud nebyly ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin. Odsouzení se v prostorách věznice pohybují organizovaně pod dohledem Vězeňské služby. Vlastní oděv mohou nosit jen v době návštěv, při sportu, bohoslužbách a společných akcích mimo věznici. Ředitel může odsouzeným, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, povolit volný pohyb uvnitř věznice. Odsouzení zpravidla pracují na nestřežených pracovištích mimo věznici, kde nad nimi vykonává dohled určený zaměstnanec Vězeňské služby nejméně jedenkrát za hodinu. Odsouzeným, u nichž je předpoklad, že toho nezneužijí, ředitel může povolit volný pohyb mimo věznici při plnění pracovních úkolů.

3. Věznice s ostrahou

Zde vykonávají trest osoby odsouzené pro úmyslný trestný čin, u nichž nejsou splněny podmínky pro zařazení do jiného typu věznice. Odsouzení jsou uzamčeni na ubytovnách. V prostorách věznice se pohybují

organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici. U odsouzených, u nichž je předpoklad, že toho nezneužijí, lze povolit zaměstnání na nestřeženém pracovišti mimo věznici, dohled nad pracovní činností odsouzených se provádí nejméně jedenkrát za 45 minut. Jen zcela výjimečně může být odsouzeným povoleno, aby při plnění pracovních úkolů pohybovali mimo areál věznice.

4. Věznice se zvýšenou ostrahou

Sem se zařazují doživotně odsouzení, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby odsouzené za zvláště závažný úmyslný trestný čin k trestu ve výměře nejméně osmi let a osoby odsouzené za úmyslný trestný čin, které v posledních pěti letech uprchly z vazby nebo z výkonu trestu. Zpravidla jsou uzamykáni v celách. V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Volný pohyb po věznici se jim nepovoluje ani při plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo vhodnou práci vykonávají přímo ve svých celách. Dohled nad jejich pracovní činností provádí zaměstnanec Vězeňské služby jedenkrát za 30 minut. Při organizovaných akcích mohou být v kulturních a společenských místnostech společně s jinými odsouzenými zařazenými v tomto typu věznice.

U mladistvých se setkáváme se stejným rozdělením věznic do výše uvedených typů. Zacházení s mladistvými se ovšem liší od zacházení s dospělými. U mladistvých jde o to, aby pochopili nutnost, že vlastní životní situace musí řešit aktivně a sami. Bere se též ohled na zvláštnosti věkové a zájmové. Je zde i snaha o spolupráci s rodiči nebo zákonnými zástupci mladistvých, zprávy o jejich chování poskytují a s rodiči se radí i bez vědomí a souhlasu mladistvého. Mladiství se v jednotlivých typech věznice rozdělují na základě komplexní zprávy o odsouzeném, resocializačních programů, jednání a chování. Při této vnitřní diferenciaci se přihlíží ke zvláštnostem výkonu trestu u mladistvých s psychopatickou strukturou osobnosti, drogově závislých a mladistvých s duševní poruchou.

2. 4 Specialisté oddělení VTOS

Na převýchově a resocializaci osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody se podílejí ve větší nebo menší míře všichni zaměstnanci věznice. Největší podíl však mají specialisté oddělení výkonu trestu. Tito specialisté se starají o odsouzené od jejich nástupu do věznice až do jejich propuštění. Jedná o práci a kontakty s osobami odsouzenými za různé trestné činy, je tato práce psychicky velmi náročná, což se později může projevat i na fyzické a psychické vyrovnanosti těchto pracovníků. K výkonu takovéto práce nestačí pouze odpovídající vzdělání, ale je nutná i psychická odolnost, empatie a opravdový zájem pomáhat odsouzeným při pobytu ve vězení. Uchazeči o místa specialistů procházejí důsledným přijímacím řízením, jehož hlavní součástí jsou psychologické testy. Pokud uchazeč splňuje všechny podmínky přijímacího řízení a je přijat do pracovního poměru, musí absolvovat nástupní kurz ve školícím a vzdělávacím středisku Vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem, kde se seznámí se všemi předpisy a specifiky souvisejícími s prací ve věznici. Teprve po absolvování tohoto kurzu může pracovník samostatně vykonávat svoji práci. Vzhledem k neustále získávaným novým odborným poznatkům v oblasti vězeňství jsou uskutečňovány ve VS ČR kurzy a školení v rámci celoživotního vzdělávání, kterých se všichni zaměstnanci zúčastňují. Mimo těchto kurzů a školení se pravidelně každý měsíc všichni zaměstnanci zúčastňují zaměstnání z profesní přípravy. Vzhledem k těmto skutečnostem lze hodnotit vězeňský personál jako kvalitní profesionály, kteří jsou schopni úspěšně aplikovat své vědomosti a zkušenosti do procesů, jejichž výsledkem budou odsouzení, kteří se po propuštění na svobodu dokážou plnohodnotně začlenit do společnosti.

Speciální pedagog

Každý speciální pedagog ve věznici podle mého názoru musí mít vědomosti v oblasti pedagogiky, psychologie, sociální práce (na funkci speciálního pedagoga ve věznici je požadováno pedagogické vzdělání v magisterském studijním programu), ale také znalosti týkající se vězeňství, právních norem a předpisů. Z dovedností, které by měl mít, se jedná

především schopnost komunikace s odsouzenými osobami, schopnost řešit jejich problémy, musí být schopen provádět pedagogickou diagnostiku, umět vést stanovenou dokumentaci, aplikovat různé sociálně pedagogické postupy v praxi. Pokud budeme hovořit o osobnostních vlastnostech, měl by speciální pedagog být zejména empatický, vstřícný, vnímavý, trpělivý a klidný, odolný vůči negativnímu vězeňskému prostředí, vyrovnaný, emocionálně stabilní, ale hlavně musí chtít takto náročnou práci vykonávat a ta ho musí uspokojovat.

Speciální pedagog musí odpovědně plnit úkoly a povinnosti vyplývající z příslušných právních předpisů a vnitřních předpisů VS ČR tak, aby byl zabezpečen účel VTOS při důsledném respektování lidské důstojnosti odsouzených a dbát, aby vůči nim byla uplatňována jen ta omezující opatření, která jsou nezbytně nutná z hlediska bezpečnosti, ochrany života a zdraví osob a majetku ve věznici (platí pro všechny zaměstnance ve věznici). Dbát dobrého jména, cti a vážnosti zaměstnance a nezneužívat svého postavení k osobnímu prospěchu. Vystupovat korektně, aby měli na odsouzené dobrý vliv a vzbuzovali v nich potřebnou autoritu a důvěru, svým jednáním a chováním upevňovat kázeň a pořádek ve věznici.

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení výkonu trestu, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení (dále jen PZ). Řídí činnost vychovatelů a pedagogů volného času ve věznici. Je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu.

Speciální pedagog zpracovává ve spolupráci s ostatními specialisty konkrétní PZ pro jednotlivé odsouzené vycházející z komplexní zprávy o odsouzeném včetně personálního, finančního a materiálního zajištění. Zpracovává plán jednotlivých aktivit PZ s určením místa, času a stanovením osobní odpovědnosti za jejich realizaci, podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a na jejich aktualizaci. Vede osobně podle svého zaměření některé aktivity PZ z oblasti speciálních výchovných postupů. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v PZ a změny v jejich chování, přičemž pozitivní změny podporuje a rozvíjí, průběžně zpracovává hodnocení PZ. S odsouzenými provádí pedagogické pohovory na základě vlastních zjištění,

ale i na podněty ze strany odsouzených nebo jiných zaměstnanců, poskytuje pedagogickou odbornou pomoc a péči odsouzeným, kteří jsou ve špatném psychickém stavu. Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazování do práce, k povolení návštěvy bez zrakové či sluchové kontroly a k přezazování odsouzených do jiného typu věznice a k jejich přemístění.

V procesu resocializace a převýchovy odsouzených je speciální pedagog ve věznici tou nejdůležitější osobou co se tvorby, realizace a vyhodnocování PZ týká.

Psycholog

Psycholog provádí komplexní zabezpečení psychologických služeb. Poskytuje všem odsouzeným psychologické, sociálně právní a speciální poradenství a psychoterapie. Psychologicky diagnostikuje odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, doporučuje vhodné PZ a podílí se na tvorbě konkrétních PZ. Osobně vede minimálně jednu z aktivit v rámci PZ. Provádí s odsouzenými psychologické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků. Poskytuje poradenskou psychologickou pomoc a péči formou individuální nebo skupinové psychoterapie. Provádí psychodiagnostickou činnost u vytypovaných odsouzených na základě požadavků lékaře, popřípadě nadřízených funkcionářů. Zabezpečuje individuální psychologickou péči u odsouzených, kteří odmítají stravu, pokoušejí se o sebevraždu, sebepoškozují se, a o odsouzené, kteří jsou ve špatném psychickém stavu. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených na seznam objektů možného napadení, pachatelů možného násilí, vytipování konfliktních a psychicky labilních osob.

Psycholog vykonává ve věznicích další velmi důležitý úkol a to, že je nápomocen při vyjednávání vzniklých mimořádných událostí jako jsou např. vzetí rukojmích, vzpoura apod. Při těchto událostech může uplatnit své dovednosti v procesu komunikace. Správně vedený rozhovor vedený psychologem může odvrátit nebo zmírnit následky mimořádné situace. Dále

se podílí na dalším vzdělávání personálu v rámci služební a profesní přípravy tím, že vede zaměstnání zaměřená na komunikace s vězněnými osobami, psychologie a psychohygieny. Metodicky vede vychovatele a další zaměstnance oddělení výkonu trestu. Dá se říci, že psycholog se podílí na kvalitě vězeňského personálu a jedině kvalitní personál může dobře působit na odsouzené.

Sociální pracovník

Sociální pracovník poskytuje odsouzeným sociálně právní poradenství, provádí pro odsouzené výchovnou a poradenskou činnost. Jestliže odsouzení potřebují cokoli v této oblasti, sociální pracovník je jim plně k dispozici. V rámci sociální práce udržuje sociální pracovník přímé pracovní kontakty s různými církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími, s městskými úřady, se zaměstnavateli, se soudy, s matrikami, s ubytovnami, advokáty a notáři, úřady práce, českou správou sociálního zabezpečení a dalšími úřady. Zajišťuje např. vyřízení dokladů, zaměstnání, bydlení atd. Spolupracuje s institucemi sídlícími nejen v okolí působnosti věznice, ale je-li to třeba i s institucemi v místě bydliště odsouzeného. Navazuje potřebné kontakty s osobami blízkými vězněných osob. Tyto jmenované aktivity provádí po celou dobu výkonu trestu, nejvíce v době před propuštěním odsouzeného na svobodu. Snaží se o to, aby měl odsouzený při propuštění v pořádku doklady, kde bydlet, aby měl možnost zaměstnání, zjednodušeně řečeno, aby byl sociálně zabezpečen po propuštění z výkonu trestu, a dokázal se adaptovat, co nejdříve na život na svobodě. U odsouzených recidivistů je naděje na převýchovu a resocializaci velmi nízká a do věznice se vrací opakovaně.

Sociální pracovník plní důležitou úlohu při pomoci lidem, kteří se dostali do rozporu se zákonem a odpykávají si trest vyměřený soudem. Na sociálním pracovníkovi, leží tíha úkolu pomoci jim v tom, aby pro odsouzené výkon trestu odnětí svobody byl poučením, aby se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody začlenili zpět do společnosti a dále vedli plnohodnotný život. Tento těžký úkol klade na sociální pracovníky vysoké nároky na jejich schopnosti, dovednosti, znalosti, ale i psychické a fyzické zdraví.

Každý sociální pracovník je v daném okamžiku jedním z nejbližších a nejdůležitějších lidí.

Vychovatel

Vychovatel má k odsouzeným ze všech specialistů oddělení výkonu trestu nejbližší. Na rozdíl od ostatních specialistů je mu svěřen jen určitý počet odsouzených, o které pečuje. Jedná se zhruba o padesát odsouzených na jednom oddělení, Vychovatel je osobou, na kterou se odsouzení obracují se všemi svými problémy, se kterými se mohou ve věznici setkat. Vychovatel je ze všech pracovníků věznice s odsouzenými nejčastěji v přímém kontaktu. Základním úkolem vychovatel je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti odsouzeného, na jeho resocializaci a převýchovu. Vychovatel je odborně řízen speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení.

Vychovatel musí osobně znát jemu svěřené odsouzené, musí znát sociální vztahy a atmosféru v přidělené skupině. Vede osobní karty odsouzených, ve kterých se zaznamenává celý průběh výkonu trestu. Musí znát odsouzené mající sklony k útěku, sebepoškozování, odsouzené vytypované jako objekty možného napadení nebo možné pachatele násilného jednání a těmto věnovat zvýšenou pozornost. Podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň a pořádek v ubytovacích prostorech odsouzených. Vychovatel vede odsouzené k samoobslužné činnosti, upevňování každodenních návyků, podílí se ve spolupráci s ostatními specialisty na tvorbě PZ, sám vede minimálně dvě aktivity PZ. Dále vede početní a jmenný přehled odsouzených, rozhoduje o jejich ubytování, kontroluje jejich korespondenci, uskutečňuje s odsouzenými telefonické hovory, zabezpečuje realizaci návštěv, vycházek, provedení nákupů. Zprostředkovává vyřizování stížností a žádostí. Organizuje shromáždění odsouzených za účelem projednávání otázek souvisejících s výkonem trestu a životem ve věznici vůbec.

Vychovatel terapeut

Dalším důležitým specialistou při resocializaci odsouzených je vychovatel terapeut. Jeho hlavním úkolem je realizace různých forem individuální i

skupinové terapie. Ve věznicích jsou tyto terapie zařazeny do speciálních výchovných postupů v rámci PZ. Vychovatel terapeut je přímo podřízen vedoucímu oddělení a je metodicky veden psychologem věznice. Podílí se na tvorbě a realizaci PZ. Úkolem vychovatele terapeuta není komplexní léčba odsouzeného, ale smyslem těchto terapií je ukázat odsouzenému, jak se má správně odreagovat, uvolnit, relaxovat. Aby čas strávený při odpykávání trestu smysluplně využil k pozitivnímu rozvoji osobnosti a byl připraven na život po propuštění z věznění. Při této činnosti využívají vychovatelé terapeuti různorodé terapeutické metody a přístupy podle povahy odsouzených. Mezi nejčastěji využívané metody patří pracovní terapie, arteterapie, pohybová terapie, psychoterapie, dramatická výchova, muzikoterapie, sociální výcvik, terapeutické pohovory individuální i skupinové, trénink zvládnutí agresivity a stresu a další. Nejčastější využívanou metodou je pracovní terapie, která může mít kromě pozitivního vlivu na odsouzeného i ekonomický užitek pro věznic, případně se může jednat o práce prospěšné městu, či charitativním subjektům. Pracovní terapie patří mezi metody, které se využívají v rámci hospitalizace v léčebnách, nemocnicích a na psychiatrických odděleních, ale lze se s ní setkat také v rámci volnočasových aktivit různých dalších zařízení. Pracovní terapie, nebo také ergoterapie, nachází široké uplatnění. Práce jako taková totiž rozvíjí spoustu dovedností – motorické, sociální, kognitivní, percepční a zvyšuje tak sebedůvěru a pocit, že něco dokážu. Slouží také k odpoutání pozornosti od problému, nad kterým jinak stále přemýšlíme a přemítáme a nevíme si s ním rady. Pracovní terapie učí relaxaci, vede k lepšímu poznání vlastního já, vyvolává pozitivní emoce z uplatnění schopností, dovedností, nápadů a obohacuje kvalitu života.

Pedagog volného času

Hlavním úkolem pedagoga volného času ve věznicích je usměrňovat činnost odsouzených ve volném čase. Co znamená pojem volný čas? Volný čas chápeme jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k obnově sil (Průcha, Walterová, Mareš, 2001). Jedná se o dobu, kdy si svoji činnost můžeme vybrat dobrovolně, děláme ji rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění. Do pojmu volný čas lze zahrnout odpočinek, rekreaci, zábavu,

zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené (Pávková, 2002).

Volný čas odsouzených ve věznicích se liší od uvedené charakteristiky v tom, že tito lidé jsou uvězněni, musejí dodržovat vnitřní řád a další pravidla, takže si nemohou dělat vždy to, co by chtěli a jsou vázáni na malou ale hlavně stále stejnou skupinu spoluvězňů a vězeňských zaměstnanců. Nesporným faktem je i to, že odsouzení mají volného času hodně a hlavně ti, co jsou nepracující. Tento čas naplnit smysluplnou činností je úkolem pedagoga volného času. Pokud by odsouzení nebyli ve svém volném čase vedeni, vykonávali by zajisté nežádoucí činnosti, které by mohly mít negativní vliv na jejich osobnost a chování. Naopak účelem výkonu trestu je podporovat činnosti, které budou mít pozitivní následek na změny v chování odsouzeného. Pedagog volného času je přímo podřízen vedoucímu oddělení a je odborně veden speciálním pedagogem věznice a dále spolupracuje s ostatními specialisty. Podílí se na přípravě a realizaci PZ, organizuje a provádí hromadné volnočasové akce pro odsouzené. Vede osobně nejméně čtyři kroužky PZ a to i o víkendech, sleduje kvalitu účasti v těchto kroužcích. Musí osobně znát a pedagogicky vést svěřené odsouzené, sledovat skupinovou atmosféru a sociální vztahy mezi odsouzenými.

2.5 Průběh výkon trestu odnětí svobody

Odsouzení jsou ubytováni v jednotlivých oddílech ubytoven nebo odděleních. Oddílem nebo oddělením se zpravidla rozumí uzavřená část chodby s ložnicemi nebo celami, kulturní nebo společenskou místností a hygienickým zařízením, prostory pro realizaci sebeobslužných aktivit nebo aktivit programu zacházení. Ložnice se v závislosti na počtu ubytovaných vybavuje s přihlédnutím k prostorovým možnostem stoly, židlemi, věšáky, botníky, popř. jiným vhodným nábytkem. Každé obsažené lůžko a skříňka je označena jmenovkou. V době od budíčku do večerky mají odsouzení ustlaná lůžka. Ležet je povoleno pouze v době osobního volna nebo na základě písemného souhlasu lékaře. Odsouzení si mohou uzamykat ložnice

po dobu jejich nepřítomnosti. Na všech odděleních jsou zřízeny kulturní nebo společenské místnosti, které jsou vybaveny přiměřeným počtem stolů, židlí event. vyzdobeny.

Zdravotní péči poskytuje vězňům praktický lékař. K lékaři se odsouzení hlásí v pracovních dnech formou zápisu do stanovené knihy, která je k dispozici na každém oddělení. Ordinační hodiny praktického lékaře, dobu a způsob výdeje léků jsou zpravidla stanoveny ve věznicích v časovém rozpisu dne (ČRD). Odsouzení užívají pouze léky předepsané lékařem a ve stanoveném množství.

Odsouzeným během výkonu trestu je umožněno korespondovat a telefonovat se svými blízkými. Před otevřením korespondence může být bez souhlasu odsouzených prováděna její kontrola s využitím rentgenu a prostředků služební kynologie. Zaslání peněz formou korespondence není povoleno. Odesílání a přijímání korespondence se provádí zásadě prostřednictvím vychovatele nebo pověřeného zaměstnance věznice. Dále mají odsouzení nárok na přijetí balíčku. Balíčkem se rozumí zásilka s potravinami a věcmi osobní potřeby. Odsouzení mají nárok na přijetí balíčku 2 x do roka, zpravidla v den narozenin a na vánoční svátky. Právo na přijetí balíčku vzniká odsouzeným počátkem nástupu výkonu trestu do věznice nebo převedením z výkonu vazby. Balíčky s potravinami a věcmi osobní potřeby jsou do věznice zasílány zpravidla poštou, na základě vystaveného „Potvrzení o právu na přijetí balíčku“, jehož převzetí odsouzení podepisují. Balíčky obsahující oděv a prádlo, věci k realizaci programu zacházení musí být předem povoleny se stanovením rozsahu a druhu zasílaných věcí. Balíčky s potravinami a věcmi osobní potřeby se povolují do hmotnosti 5 kg a mohou obsahovat potraviny nepodléhající rychlé zkáze, zakoupené v obchodní síti, které není nutno tepelně upravovat, z masných výrobků pouze trvanlivé salámy, tabákové výrobky, dopisní papíry, obálky, základní psací potřeby a výjimkou lihových, poštovní známky, spodní prádlo, povolené hygienické potřeby, elektrický holicí strojek, náramkové nebo kapesní hodinky.

K realizaci telefonních hovorů odsouzených je určen telefonní automat na telefonní karty vybavený digitálním záznamovým zařízením. V případě povoleného hovoru umožní vychovatel odsouzeným zakoupení telefonní karty ve vězeňské prodejně, přijetí v balíčku nebo při návštěvě. Telefonní hovor lze realizovat zásadně v pracovní době pověřeného zaměstnance, který může být hovoru přítomen. O povolení k použití telefonu odsouzenými ke kontaktu s obhájcem nebo advokátem rozhodne na základě žádosti odsouzených ředitel věznice po předchozím prověření všech rozhodných skutečností.

Odsouzení mají právo přijímat návštěvy blízkých osob. Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, tj. potomek (syn, vnuk, pravnuk) nebo předek (otec, děd, praděd), sourozenci a manžel po dobu trvání manželství, jiné osoby v poměru rodinném (teta, strýc, neteř, synovec, bratranec, sestřenice) nebo obdobném (druh, družka, osoby sešvagřené, vztah jednoho manžela k příbuzným druhého manžela, atd), se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, neboť mezi těmito osobami existují intenzivní vztahy, že by újma, která utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Odsouzeným jsou umožňovány návštěvy jiných než blízkých osob za důvodného předpokladu jejich sociální vazby. Za přijatelné ověření existující sociální vazby lze považovat dlouhodobý písemný nebo telefonický styk, zaslání balíčku s potravinami a věcmi osobní potřeby či předchozí umožnění návštěvy. Odsouzení se mohou přivítat a rozloučit s návštěvou běžným společenským způsobem, což je např. podání ruky. U osob blízkých lze povolit i jiný kontakt (obejmutí, polibek). Pověřený zaměstnanec věznice může povolit kontakt odsouzených s nezletilým dítětem během návštěvy (pochování, apod.). Návštěv bez zrakové a sluchové kontroly je využíváno jako významného motivačního prostředku pro odsouzené. V písemné žádosti o návštěvu uvedou odsouzení datum plánované návštěvy, jména, příjmení a adresy osob, včetně nezletilých dětí. Žádost předají odsouzení v dostatečném předstihu vychovateli. Termíny veškerých návštěv stanoví ředitel věznice, bližší časové určení plánované návštěvy na konkrétní den stanoví zpravidla příslušný vychovatel.

Sledování televizních pořadů popř. centrálního videa se umožňuje odsouzeným v době jejich osobního volna podle ČRD. Odsouzení se mohou podílet na vydávání vězeňského časopisu, příspěvky mohou předávat pověřenému zaměstnanci věznice.

Duchovní službu ve věznici koordinuje kaplan vězeňské služby. Věznice umožňují konat zpravidla v době pracovního klidu společné náboženské obřady odsouzených. Účast na náboženských obřadech je dobrovolná. Dobu konání společných náboženských obřadů vymezí vnitřní řád věznice. K výkonu duchovní služby v místech, kde se vykonává trest odnětí svobody, jsou oprávněny pouze ty registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu tohoto práva podle zvláštního právního předpisu.

Odsouzení mohou provádět nákup dvakrát týdně v době stanovené ČRD. Nákup je realizován za dohledu pověřeného zaměstnance, nákup je prováděn bezhotovostně.

Ve věznici je zaveden bezhotovostní styk, kterým se provádějí veškeré platby odsouzených. Držení finanční hotovosti není odsouzeným povoleno. Peníze lze odsouzeným zaslat do věznice běžně používaným způsobem poštovní poukázkou nebo bankovním převodem. Na základě písemné žádosti bude odsouzeným poskytnuta informace o aktuálním stavu na jejich účtech.

Vzdělávací aktivity ve věznici realizují zaměstnanci oddělení výkonu trestu v rámci programů zacházení. Ve věznicích Břeclav se zejména jedná o aktivity zaměřené na jazykovou průpravu, základy společenských věd a kurz základů obsluhy PC.

Speciálně výchovnými aktivitami se rozumí individuální a skupinové činnosti s terapeutickými prvky. Nabídka speciálně výchovných aktivit je např. sociálně právní poradenství, trénink zvládnání vlastní agresivity (psychologická péče a komunikační dovednosti) a terapeutická. Tyto aktivity jsou také vedeny odbornými zaměstnanci věznice.

Zájmové aktivity jsou realizovány v rámci jednotlivých oddělení podle aktuálních možností a nabídky věznice. Rozumí se jimi aktivity např. sportovní, rukodělné, naučné a poznávací, orientované na kulturní a aktuálně společenské dění.

V oblasti utváření vnějších vztahů se realizují aktivity, které v kladném směru přispějí k soběstačnému životu odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu. Jedná se o udržení a posílení pozitivních vazeb se svými blízkými příbuznými, uspořádání a vyřizování sociálních podmínek života po propuštění, vyřizování dokladů nezbytných pro další jednání na úřadech apod. V této oblasti je odsouzeným nápomocen zejména sociální pracovník.

II. Praktická část

V praktické části jsem se zaměřila na pobyt starých lidí ve VTOS. Vybrala jsem si vzorek odsouzených mužů ve Věznici Břeclav, Karviná a Pardubice. Zajímala jsem se o trávení volného času ve VTOS, jestli je starobním důchodcům věnována speciální péče nebo je s nimi zacházeno standardním způsobem jako s ostatními odsouzenými. Vytvořila jsem dotazník, který měl postihnout charakter trestných činů, recidivu, zdravotní stav, sociální zázemí a hodnocení pobytu odsouzenými ve věznici. Rozhodla jsem se zjistit, zda je seniorům věnována speciální péče, a zda jsou s touto péčí spokojeni. Hledala jsem odpověď na tyto hypotézy.

Hypotéza č. 1: Seniorům ve VTOS je věnována speciální péče.

Hypotéza č. 2: Senioři ve VTOS nejsou spokojeni s přístupem a péčí personálu.

3. VTOS ve Věznici Břeclav

Věznice Břeclav je profilována jako věznice s ostrahou. Zde vykonávají trest odnětí svobody odsouzení zařazení do věznice s ostrahou, dohledem, je zde specializované oddělení pro pracovně nezařaditelné vězně a oddělení výkonu vazby.

Starobní důchodci si odpykávají trest na oddělení typu ostraha a oddělení typu dohled. Jedná se o specializovaném oddělení pro pracovně nezařaditelné vězně. Platí pro ně stejná práva a povinnosti jako pro každého jiného vězně. Rozdíl je však v přístupu a v péči o tyto lidi. Jednání s těmito osobami potřebuje notnou dávku trpělivosti a individuálního přístupu. Jak se starobní důchodci dostanou do věznice? Buď jsou to lidé, kteří jsou celoživotní recidivisté a jiný život neznají nebo se jedná o lidi, u nichž se projevilo zkratkovité jednání, které může souviset se změnou osobnosti ve stáří a spáchali trestný čin. Staří lidé jsou většinou odsouzeni za majetkový trestný čin nebo trestný čin proti zdraví. Není pravidlo, že mluvíme o lidech bez domova. Většinou, do nástupu výkonu trestu, žijí plnohodnotný život se svou rodinou. Starý člověk, vytržený z funkční rodiny, se hůře přizpůsobuje vězeňským pravidlům a trvá delší dobu, než pochopí a přijme, co se po něm vyžaduje. Starobní důchodci, přijatí do výkonu trestu, trpí často nemocemi jako jsou kardiovaskulární onemocnění, cukrovka, léčí se s vysokým tlakem apod. Z toho vyplývá, že potřebují i větší péči ze strany zdravotního střediska. Pravidelně užívají spoustu léků. Navštěvují odborné lékaře jako např. kardiologa, internistu, diabetologa apod. Návštěvy odborných lékařů jim zařizuje zdravotní středisko Věznice Břeclav v civilních zdravotnických zařízeních mimo věznici. Starobní důchodci – vězni jsou eskortováni příslušníky vězeňské služby ke konkrétnímu odbornému lékaři. Při eskortě dochází ze zákona k dalším omezením při určení donucovacích prostředků. I přes vysoký věk mohou být použity donucovací prostředky hmaty a chvaty sebeobrany, pouta, poutací popruhy, předváděcí řetízky, expanzní zbraně a hrozba střelnou zbraní. Z toho vyplývá, že při eskortování starých lidí se používají donucovací prostředky pouta, předváděcí řetízky a u zvláště nebezpečných recidivistů nebo u odsouzených s vysokým trestem odnětí svobody i pouta na nohy. Na lékařské ošetření mají nárok ze zákona a jsou povinni podrobit se výše uvedeným donucovacím prostředkům bez ohledu na věk a zdravotní stav. Prioritou je ve VTOS vždy bezpečnost.

Staří lidé ve VTOS si v začátku uvěznění vybírají vhodné programy zacházení, kterým se během VTOS budou věnovat. Nabídka zájmových aktivit ve Věznici Břeclav jsou buď individuální nebo skupinové aktivity, a

to kroužek čtenářský, fotografický, počítačový, zeměpisný, výtvarný, společenské hry, psaní na stroji apod. Tyto kroužky vedou pověřeni zaměstnanci nebo specialisté věznice. Výběr vhodných aktivit se zužuje díky tělesným omezením starých lidí. Ne každý je pořád vitální a podle svého aktuálního zdravotního stavu si vybírá aktivity. Tak jako ostatním vězňům, i starobních důchodcům se snaží tým odborníků, počínaje vychovatelem a konče lékařem, usnadnit samotný výkon trestu a pomoci jim při výstupu z věznění stát opět plnohodnotným občanem.

3.1 Péče o odsouzené starobní důchodce ve Věznici Břeclav

Staří odsouzení trvale umístění na odděleních dohledu a ostrahy Věznice Břeclav si PZ vybírají na doporučení pedagogů podle aktuálního zdravotního stavu a vlastního uvážení.

Na výběr mají z těchto kroužků:

- Kroužek aplikované pohybové aktivity (dále jen APA)
- Kroužek psaní všemi deseti na PC
- Kroužek DVD
- Zeměpisný kroužek
- Pracovní terapie (jedná se zejména o vězně v typu věznění dohled)

Kroužek APA

– cílem kroužku je vytvořit takové pohybové činnosti, v nichž se vytváří prostor pro osoby s postižením v souladu s jejich zájmy a schopnostmi. Pochopit pohybové aktivity jako prostředek udržení rovnováhy mezi subjektivním pocitem fyzického a psychického zdraví. Pohybové aktivity jsou zaměřené na strečink, tělesné cvičení na zlepšení motorických schopností a celkové zvýšení fyzické kondice. Probíhá jedenkrát týdně 4 hodiny buď na Sportovním areálu Lokomotivy Břeclav nebo v suterénech prostorách věznice ve skupinové formě.

Kroužek psaní všemi deseti na PC

– cílem je aktivní vyplnění doby osobního volna. V této zájmové aktivitě se budou moci odsouzení naučit psát na PC všemi deseti. Dále se seznámí se vzory podávání různých smluv, s korespondencí se soudy, státními zastupitelskými a dalšími orgány. V tomto kroužku se používá metoda učení používání základního prstokladu na klávesnici PC. Jedná se o individuální činnost, která se uskutečňuje 1x týdně minimálně 1 hodinu v kulturní místnosti na oddělení ostrahy a 1x týdně minimálně 1 hodinu v kulturní místnosti na oddělení dohledu.

Kroužek DVD

– zájmem této aktivity je efektivní a aktivní vyplnění doby osobního volna, sledování a diskuse o vybraném titulu. Obsahem této činnosti je projekce vybraných titulů DVD, diskuse a zápis o zvoleném titulu. Aktivita se koná v kulturní místnosti v prostorách PZ 1x týdně minimálně 2 hodiny formou skupinového setkání.

Zeměpisný kroužek

– cílem je efektivní a aktivní vyplnění osobního volna. V této zájmové aktivitě mohou odsouzení shlédnout vhodně vybrané filmy, číst z vybrané literatury. Odsouzení si zhotovují zeměpisnou nástěnkou dle zadaného tématu. Projekce filmů DVD, VHS a čtení patřičné literatury je vždy zaměřena na určitou krajinu či stát, jeho kulturu, tradice, historii apod. Dále je obsahem aktivity kolektivní rozbor zhlédnuté projekce či přečtené literatury porovnání cizí kultury s naší. Skupinová práce se uskutečňuje 1x týdně v rozsahu dvou hodin na kulturní místnosti oddělení ostrahy.

Pracovní terapie

– cílem výchovné aktivity je nácvik pracovních stereotypů, které jsou nezbytnou součástí k získání zaměstnání po propuštění z VTOS. Obsahem jsou různé typy smysluplné práce pro věznicí a cizí subjekty. Jedná se o skupinovou činnost, která probíhá 3x týdně v délce 9-ti hodin a místa konání

dle potřeby. Těto aktivity se mohou zúčastnit pouze odsouzení umístění na oddělení dohledu – tedy v nejmírnějším typu věznění.

3.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Jako vzorek pro své šetření jsem si zvolila odsouzené muže starší šedesáti let, kteří si odpykávají trest ve Věznici Břeclav, Karviná a Pardubice. Ve Věznici Břeclav se jedná o odsouzené zařazené do typu věznic s dohledem a ostrahou, v Karviné zařazené do zvýšené ostrahy a ve Věznici Pardubice do dozoru a ostrahy.

Ve věznici Břeclav se šetření zúčastnilo 12 vězněných mužů, ve Věznici Karviná 5 mužů a ve Věznici Pardubice 24 mužů.

Celkem se tedy šetření zúčastnilo 41 vězněných mužů starších 60 let.

3.2.1 Použité metody: dotazník

Pro výzkum jsem vytvořila anonymní, krátký, nestandardizovaný dotazník. Vymyslela jsem 7 jednoduchých otázek a to z důvodu sledovaného vzorku.

Jednalo se o tyto otázky:

1. Po kolikáté jste ve VTOS?
2. Za jaký trestný čin jste nyní odsouzen?
3. Kde žijete mimo vězení ?
4. Jakými nemocemi trpíte?
5. Jste spokojen se zdravotní péčí ve věznici?
6. Líbí se Vám nabídka programů zacházení?
7. Co Vám ve VTOS schází z hlediska péče o Vás?(viz. Příloha č. 4)

Objektem vzorku byli staří odsouzení muži, kteří by sáhodlouhý dotazník nezvládli. Dotazník jsem aplikovala prostřednictvím psycholožky, která má u odsouzených důvěru a zná povahu jednotlivých odsouzených.

3.2.2 Oblast sledování

V dotazníku jsem se zajímala o charakteristiku trestných činů spáchaných těmito odsouzenými, recidivu, sociální oblast - rodinu. Vzhledem k vysokému věku vězňů mě dále zajímalo, zda jsou spokojeni se zdravotní péčí ve věznici, protože jsem předpokládala, že tito starobní důchodci trpí více nemocemi. Dále jsem se v dotazníku zaměřila na trávení volného času a nabídky volnočasových aktivit starých odsouzených. V neposlední řadě jsem se dotazovala na zpětnou vazbu spokojenosti s péčí ve věznici.

3.2.3 Výsledky

Tabulka č. 1: Počet pobytů ve VTOS

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
poprvé	8	3	6	-
méně jak po 5- té	2	2	2	6
po 5-té až 10-té	-	-	-	7
víc jak po 10-té	2	-	-	3
celkem	12	5	8	16

Výsledek je následující: V Břeclavi je 8 prvotrestaných vězňů, 2 vězni se nachází ve VTOS méně jak po páté, žádný po páté až 10-té, 2 vězni více jak po desáté. Ve Věznici Karviná jsou 3 prvotrestaní, 2 méně jak po 5-té, ani jeden vězeň po 5-té až 10-té a ani víc jak po 10-té. Věznice Pardubice – dozor: zde si odpykává 6 vězňů poprvé trest, 2 méně jak po 5-té, žádný vězeň po 5-té až 10-té a ani jeden víc jak po 10-té. Věznice Pardubice –

ostraha: žádný prvotrestanec, 6 méně jak po 5-té, 7 po 5-té až 10-té, 3 víc jak po 10-té.

Tabulka č. 2: Typ trestné činnosti

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
§ 221	1			
§ 234	1			
§ 219	2	3		3
§ 128	1			
§ 148	1			1
§ 250	2		2	
§ 241		1		1
§ 171			1	
§ 250b			2	
§ 187			1	
§ 247			1	8
§ 249				1
§ 214				1
neodpovědělo	4	1	1	1
celkem	12	5	8	16

Druhou otázkou jsem zjišťovala, za jaký trestný čin jsou nyní starobní důchodci odsouzeni. Ve Věznici Břeclav si odpykávají tresty za § 221 1 vězeň, § 234 1, § 219 2, § 128 1, § 148 1 a za § 250 2 vězni. Ve Věznici Karviná jsou to § 219 3 vězni, § 241 1 a 1 dotazovaný neodpověděl. Ve Věznici Pardubice – dozor 1 vězeň za § 171, § 250b 2, § 250 1, § 187 1 vězeň, § 247 1 a neodpověděl 1. Ve Věznici Pardubice - ostraha je 8

odsouzených pro § 247, 3 pro § 219, 1 pro § 148, dále po jednom za § 249, § 214 a § 241. Uvedené paragrafy jsou podle zákona 140/1961 Sb. platného do 31. 12. 2009.

Z tabulky je patrné, že trestná činnost starých osob nad 60 let je velmi různorodá. Nacházíme zde majetkové trestné činy, i trestné činy násilné a dokonce jeden muž byl odsouzen za šíření toxikomanie.

Tabulka č. 3: Sociální zázemí

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
sám v místě trvalého bydliště	4	3	3	6
s rodinou v místě trvalého bydliště	8	2	5	4
jste bezdomovec	-	-	-	6
celkem	12	5	8	16

Dalším kritériem dotazníku bylo, jak starobní důchodci žijí mimo vězení. Ve věznici Břeclav žijí 4 odsouzení sami v místě trvalého bydliště, 8 vězňů s rodinou v místě trvalého bydliště. Ve Věznici Karviná 3 vězni žijí sami a 2 s rodinou v místě trvalého bydliště. Ve Věznici Pardubice – dozor bydlí sami v místě trvalého bydliště 3 vězni a 5 s rodinou, v ostraze 6 vězňů žije samo, 3 s rodinou v místě trvalého bydliště, 6 vězňů jsou bezdomovci.

Tabulka č. 4: Zdravotní stav

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
nemocemi srdce	2	3	2	5
cukrovkou	2	2	-	5
vysokým tlakem	2	4	4	5
jinými	5	4	2	6
žádnými	1	-	1	2

celkem	12	5	8	16
--------	----	---	---	----

Čtvrtou otázkou jsem se dotazovala, jakými nemocemi trpí tito staří odsouzení. V nabídce jsem uvedla několik nemocí, ale v každé věznici jsem se setkala s více odpověďmi na tuto otázku. Ve Věznici Břeclav trpí nemocemi srdce 2 vězni, cukrovkou také 2, s vysokým tlakem se léčí 2 vězni, jako jiné nemoci vězni uvedli mozkovou mrtvici, rakovinu, bronchitidu, artrózu, urologická onemocnění. Žádnými nemocemi trpí 1 vězeň. Ve Věznici Karviná se léčí se srdcem 3 vězni, s cukrovkou 2, s vysokým tlakem 4 vězni, zde se vyskytly tyto jiné nemoci jako žaludeční vředy, šedý zákal, špatný sluch, onemocnění štítné žlázy. Ve Věznici Pardubice – dozor trpí 2 vězni nemocemi srdce, 4 se léčí s vysokým tlakem, z jiných nemocí se zde vyskytují pouze artróza a obezita, v ostraze 5 vězňů se léčí se srdcem, 5 s cukrovkou, 5 s vysokým tlakem, mezi jiné nemoci uvedli vězni žaludeční potíže, neurologické onemocnění, kornatění cév, rakovinu, plicní potíže a schizofrenii. Souběžně i několika nemocemi trpí ve Věznici Břeclav 5 vězňů, Karviná 4 vězni, Pardubice dozor 3 a ostraha 5 vězňů. Většinou se jednalo o onemocnění srdce v kombinaci s vysokým tlakem a cukrovkou.

Tabulka č. 5: Spokojenost se zdravotní péčí během VTOS

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
ano	5	1	2	5
spíše ano	3	1	2	5
spíše ne	1	2	1	4
ne	3	1	3	2
celkem	12	5	8	16

Pátým dotazem jsem získávala informace o spokojenosti vězňů se zdravotní péčí. Se zdravotní péčí ve Věznici Břeclav je spokojeno 5 dotazovaných, 3 vězni odpověděli, že jsou spíše spokojeni. Spíše ne uvedl 1 z dotazovaných a nespokojeni se zdravotní péčí ve Věznici Břeclav jsou 3 vězni. Ve

Věznici Karviná byly výsledky následující. Spokojen byl 1 vězeň, spíše ano taky jeden z dotazovaných. Spíše nespokojeni byli 2 vězni a 1 odpověděl, že je nespokojen se zdravotní péčí ve Věznici Karviná. Věznice Pardubice (dozor) – 2 vězni spokojeni, 2 spíše ano, jeden z dotazovaných spíše nespokojen a 3 vězni nespokojeni. Věznice Pardubice (ostraha) – 5 vězňů spokojeno, ten stejný počet odpovědělo spíše ano, 4 dotazovaní jsou spíše nespokojeni a 2 vězni odpověděli ne.

Z výsledků můžeme usuzovat, že odsouzení jsou se zdravotní péčí během VTOS spíše spokojeni.

Tabulka č. 6: Spokojenost s nabídkou PZ během VTOS

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
ano	5	1	5	9
spíše ano	3	2	2	2
spíše ne	2	2	-	2
ne	2	-	1	3
celkem	12	5	8	16

Dalším dotazem jsem zjišťovala, jestli jsou starobní důchodci spokojeni s nabídkou programů zacházení. S nabídkou aktivit je ve Věznici Břeclav spokojeno 5 vězňů, 3 odpověděli spíše ano, 2 spíše ne a ne zvolili 2 vězni. Ve Věznici Karviná je 1 odsouzený spokojen, 2 spíše ano a 2 spíše ne. Věznice Pardubice (dozor) je 5 spokojených vězňů, spíše ano 2 a nespokojen 1 odsouzený. Ve Věznici Pardubice (ostraha) je 9 vězňů spokojeno, 2 dotazovaní jsou spíše spokojeni, 2 odpověděli spíše ne a 3 jsou nespokojeni.

Zdá se, že odsouzení jsou spokojeni s péčí personálu během VTOS.

Tabulka č. 7: Celkové hodnocené péče seniory během VTOS

	V Břeclav	V Karviná	V Pardubice dozor	V Pardubice ostraha
vzdělávací aktivity	1			
pochopení prvotrestance	1			
operace krkavice	1			
rodina	1		1	
rukodělné práce	1			
cit a etika ve vztahu k vězňům	1			
sportovní aktivity		2		
nedostatečná lék. péče		2	1	1
více kultury		1		
kurz PC			1	
sortiment zboží v kantýně			1	
svoboda, zdraví			1	
propuštění				1
společné ubytování s ostatními vězni				2
péče po propuštění				1
návštěvy blízkých				1
spokojen	3		3	10
neodpovědělo	3			
celkem	12	5	8	16

Poslední dotaz zněl, co starobním odsouzeným schází ve VTOS z hlediska péče o ně. Ve Věznici Břeclav jim schází vzdělávací aktivity, pochopení prvotrestance, operace krkavice, rodina, rukodělné práce, cit a etika ve vztahu k vězňům, někteří jsou spokojeni, pár jich neodpovědělo. Ve Věznici Karviná byl výsledek následující, některým chybí sportovní aktivity, péče odborných lékařů a více kultury. Věznice Pardubice – dozor: vězňům chybí kurz PC, nedostačující sortiment v kantýně, nedostatečná lékařská péče, rodina, svoboda a zdraví, jsou mezi nimi i spokojení. Věznice Pardubice – ostraha: většina je s péčí spokojena, dalším chybí propuštění a následná péče po propuštění, společné ubytování, nedostačující lékařská péče, návštěvy blízkých.

4. Výsledky průzkumu, shrnutí, potvrzení a vyvrácení hypotéz

Z předcházejícího je patrné, že ve skupině mužů nad 60 let, kteří jsou v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody si nejvíce odpykávají trest prvotrestanci. Co se týká charakteristiky trestné činnosti nejčastěji se v odpovědích objevují majetkové trestné činy, a to § 247 krádež, § 250 podvod, ale také dost velký výčet trestné činnosti proti zdraví, a to § 219, což je vražda. Většina dotazovaných má dobré sociální zázemí, ale z druhé strany mezi nimi najdeme i bezdomovce. Starobní důchodci trpí jinými nemocemi, než bylo nabídnuto v dotazníku. Jedná se např. o urologická a neurologická onemocnění, rakovinu, artrózu, žaludeční a plicní onemocnění. Z druhé strany vyplynulo z dotazníku, že staří lidé trpí více nemocemi souběžně, a to nemocemi srdce, vysokým tlakem a cukrovkou. S tímto dotazem souvisí i spokojenost starých vězňů se zdravotní péčí ve věznici. Více než polovina je spokojena nebo spíše spokojena. Při trávení volného času je ze strany vězňů spokojenost s nabídkou programů zacházení, což je velice dobré, protože vězněné osoby mají spoustu volného času.

Je zajímavé, že většina starobních důchodců umístěných ve VTOS dobře hodnotí zdravotní péči během věznění. Co jim však chybí, je soukromí, zdraví, častější návštěvy blízkých, rodina, dále pak vzdělávací a sportovní aktivity, rukodělné práce, kurzy PC.

Když se zamyslíme nad skladbou nabízených volno-časových aktivit, zjišťuji, že se jedná o běžné aktivity nabízené všem odsouzeným ve VTOS bez rozdílu věku. Domnívám se, že senioři ve VTOS by potřebovali speciální péči s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu a psychickým změnám v důsledku procesu stárnutí. Bylo vhodné zařadit více aktivit zaměřených na trénink hrubé a jemné motoriky. Věznice Břeclav má kroužek „Aplikovaných pohybových aktivit“, kde se soustředí na oblast hrubé motoriky. Avšak ani jedna ze sledovaných věznic, které se specializují na péči o odsouzené nad 60 let věku neměla v programech zacházení aktivity zaměřené na oblast jemné motoriky starších vězňených osob. Také by bylo vhodné zamyslet se nad zařazením kognitivního tréninku paměti do péče o staré vězňené osoby. Lidé ve vyšším věku trpí poruchami paměti, která může hraničit až s demencí. V důsledku toho se vyhýbají komunikaci, která je také z hlediska péče o ně velmi důležitá a ve VTOS zvlášť! Pokud chceme, aby se i staří odsouzení po propuštění z výkonu trestu aktivně zapojili do běžného života, je nutné zachovat během VTOS dostatečné pohybové aktivity. Udržování tělesné kondice slouží jako prevence mnohých onemocnění. Neméně významné je i zachování a rozvíjení duševních, komunikačních a sociálních aktivit.

Hypotéza č. 1: Seniorům ve VTOS je věnována speciální péče.

Hypotéza č. 1 byla vyvrácena.. Seniorům ve VTOS je věnována standardní péče.

Hypotéza č. 2: Senioři ve VTOS nejsou spokojeni s přístupem a péčí personálu.

Hypotéza č. 2 byla vyvrácena. Senioři jsou spokojeni s přístupem a péčí personálu.

Závěr

Výkon trestu odnětí svobody je institut, který působí na odsouzené v důchodovém věku a na jejich příbuzné velmi negativně, především po psychické stránce. Poukázala jsem na značnou rozdílnost potřeb oproti ostatním odsouzeným a hlavně o zvýšenou péči za strany speciálních

pracovníků a taky ze strany pracovníků zdravotnické služby. Starobní důchodci se těžko vyrovnávají s tím, že stráví určitou část svého života odloučení od běžné lidské společnosti a od svých rodin.

Cílem bakalářské práce bylo popsat a charakterizovat průběh fyzických a psychických změn u odsouzených v důchodovém věku k výkonu trestu odnětí svobody, ale i poukázat na značnou rozdílnost potřeb a zvýšenou péči u těchto odsouzených. Z vybraného vzorku odsouzených mužů ve Věznici Břeclav, Karviná a Pardubice jsem se dotazníkovou metodou zajímala o trávení volného času ve VTOS, jestli je starobním důchodcům věnována speciální péče nebo je s nimi zacházeno standardním způsobem jako s ostatními odsouzenými. Programy zacházení jsou především koncipovány na smysluplné využití nadbytku volného času při značném omezení volného pohybu mezi velmi malým počtem odsouzených, s čímž byla většina dotazovaných spokojena.

Starobním důchodcům je věnována stejná péče jako ostatním odsouzeným. Jedinou výhodou je snad zvýšená péče zdravotní. Nabídka volno – časových aktivit mně ani v jedné věznici nepřipadala speciálně zaměřená na potřeby stáří. Pouze ve věznici Břeclav je jediný specializovaný program zaměřený na pohybové aktivity starých lidí. Domnívám se, že by bylo vhodné zařadit ve věznicích, kde jsou umístěni odsouzení starší 60 let, více aktivit zaměřených na trénink hrubé a jemné motoriky, kognitivní trénink paměti. Udržování tělesné kondice slouží jako prevence mnohých onemocnění, rovněž neméně významné je i zachování a rozvíjení duševních, komunikačních a sociálních aktivit. Snad by se dalo uvažovat o zavedení ergoterapie do věznic se Specializovanými odděleními pro starobní důchodce. Základní potřebou každého člověka je mít možnost provádět činnosti, které chce nebo potřebuje vykonávat. Pokud se člověk nemůže v plné míře zapojit do každodenních činností, může to vést ke zpomalení jeho vývoje, ztrátě funkčních schopností, zvýšení závislosti na okolí a zhoršení kvality jeho života. Z důvodu těchto potenciálně negativních následků nečinnosti ergoterapie využívá za účelem podpory zdraví smysluplnou činnost jako prostředek terapie. Obsahem kognitivních tréninků je nejen procvičování samotných kognitivních funkcí, ale též

zahrnutí osobnostních a sociálních faktorů. Důvodem je neoddělitelnost těchto složek v běžném životě. Adaptivní uplatnění kognitivních schopností závisí i na schopnosti zacházet se sebou samým (osobnostní složka) a na schopnosti adaptace a asimilace sociálního prostředí (sociální faktor). Adaptací rozumíme dovednost přizpůsobit se okolnímu prostředí a lidem, se kterými přichází jedinec do kontaktu. Asimilací pak dovednost ovlivnit své okolí tak, aby se v určitém rozsahu přizpůsobilo jedinci. (Klucká J., Volfová P., 21s.)

Ergoterapie je profese, která se zajímá o prostředí, v němž osoba žije a pracuje, protože provádění činnosti je ovlivněno se specificky zaměřuje na provádění činností, jež osoba považuje za užitečné nebo smysluplné; považuje činnost za cíl i prostředek terapie; je založena na přístupu zaměřeném na klienta; v léčbě vychází ze sociálních rolí osoby; vzájemnou interakcí mezi jedincem a prostředím.

V ergoterapii já osobně spatřuji smysl péče o staré vězněné osoby a tomuto tématu by se mohla věnovat i některá z dalších studijní prací.

Resumé

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku stáří a výkon trestu odnětí svobody.

Teoretická rovina je zaměřena na pojem stáří. Tato problematika měla ukázat psychické a fyzické změny ve stáří. Další blok je zaměřen na specifikaci samotného vězeňství, kde byla nastíněna historie a dále bylo pokračováno v základních faktech a informacích ohledně výkonu trestu odnětí svobody.

Praktická rovina prezentovala samotný výkon trestu odnětí svobody starobních důchodců ve Věznici Břeclav, především péči o jejich zdravotní stav a další možnosti péče o tyto odsouzené ze strany Věznice Břeclav. Na vzorku vytipovaných odsouzených bylo dokázáno, že většina starobních důchodců umístěných ve VTOS dobře hodnotí zdravotní péči během

věznění. Z výzkumu vyplynulo, že jim chybí soukromí, zdraví, častější návštěvy blízkých, rodina, dále pak vzdělávací a sportovní aktivity, rukodělné práce, kurzy PC.

Anotace

Ve své bakalářské práci se zabývám stářím a výkonem trestu odnětí svobody. Cílem bakalářské práce bylo nejen popsat a charakterizovat průběh fyzických a psychických změn u odsouzených v důchodovém věku k výkonu trestu odnětí svobody, ale i poukázat na značnou rozdílnost potřeb a zvýšenou péči u těchto odsouzených. Výkon trestu odnětí svobody má svá specifika ve všech věkových kategoriích. Obtížnost vyrovnat se s vězněním u odsouzených v důchodovém věku je mnohdy prakticky nepřekonatelnou překážkou, a proto zde jsou tak popsány činnosti specialistů oddělení výkonu trestu, kteří se snaží velkou mírou přispívat ke spokojenosti vězňených osob v důchodovém věku.

V praktické části mě především zajímala spokojenost, jak se zdravotní péčí, tak péčí, které nabízí programy zacházení. Zdůraznila jsem, že by bylo vhodné zařadit ve věznicích, kde jsou umístěni odsouzení starší 60 let, více aktivit zaměřených na trénink hrubé a jemné motoriky, kognitivní trénink paměti. Snad by se dalo uvažovat o zavedení ergoterapie do věznic se specializovanými odděleními pro starobní důchodce.

Klíčová slova

Odsouzený, stáří, důchodový věk, výkon trestu odnětí svobody, specialisté, programy zacházení, motorika, kognitivní trénink paměti, ergoterapie, zdravotní péče.

Anotation

The thesis is focused to retiring age and imprisonment. The main point of my thesis had described and characterized psysical and mental ganges inmates in old age in inprisonment, but had shown too defferentness of needs and increasing care for this type of inmates. Inprisonment has own

specificity for all categories of inmates. Difficulty of face up to imprisonment in retiring age is sometime very hard and so there are described activities of specialists in department of imprisonment in this thesis which trying to ensure satisfaction of inmates in retiring age.

In practical part of my work I interested on satisfaction with medici care and treatments plans too. I accented that it would be available for prison, where are inmates from sixty years old up, to have much more activites which are focused to training of motorics, cognitive training of memory ect. We can thinking for example about ergotherapy in prisons with special departments for inmates in retiring age.

Keywords

Convict, old age, retiring age, imprisonment, specialists, treatment plans, motorics, cognitive training of memory, ergotherapy, medici care.

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážci České republiky.
2. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.
3. Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon.
4. Vágnerová, M., Vývojová psychologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0.
5. Klucká, J., Volfová, P., Kognitivní trénink v praxi, 1. vyd. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2608-3.
6. Sýkorová, D., Autonomie ve stáří, 1. vyd. Praha: Slon, 2007, ISBN 13: 978-80-86429-62-5.
7. Hála, J., Úvod do teorie a praxe vězeňství. Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice: Tiskárna J.I.E., s.r.o 2005, ISBN – 80-86708-05-5.
8. Jandourek, J., Úvod do sociologie, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-749-3.
9. Kraus, B., Základy sociální pedagogiky, 1. vyd. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7967-383-3.
10. Řehoř, A., Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce, Brno: Institut mezioborových studií, 2009
11. Časopis České vězeňství, Praha: Vězeňská služba České republiky
12. Věznice Břeclav: Popis funkcí, 2008
13. Informace z internetu - Veřejný portál vězeňské služby

Seznam symbolů a zkratek

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

SVS – Sbor vězeňské stráže

NZ – Nápravné zařízení

NPT – Nápravně pracovní tábory

NVS – Nápravně výchovné skupiny

NVÚ – nápravně výchovné ústavy

SNV – Sbor nápravné výchovy

ČNR – Česká národní rada

VS – Vězeňská služba

PZ – Programy zacházení

ČRD – Časový rozpis dne

Seznam příloh

1. Časový rozpis dne, Příloha Vnitřního řádu Věznice Břeclav, 2008
2. Časový rozvrh aktivit PZ na SOVT „A“ ostraha Věznice Břeclav, Příloha Vnitřního řádu Věznice Břeclav, 2008
3. Projekt – pohybová aktivita v rámci programu zacházení, Příloha Vnitřního řádu Věznice Břeclav, 2008
4. Dotazník

1. Časový rozpis dne

Časový rozvrh dne

➤ Pracovní dny

06:00	budíček
06:00 – 06:15	osobní hygiena
06:15 – 07:00	odběr a konzumace snídaně
06:45 – 07:30 snídaně)	početní prověrka stavu (mimo dobu konzumace
07:00 – 07:30	výdej léků
07:30 – 08:30	úklid
07:00 – 15:30	zaměstnání
08:30 – 11:00 volno	realizace programu zacházení, vycházky, osobní
11:00 – 12:30	oběd
12:30 – 16:30 volno	realizace programu zacházení, vycházky, osobní
15:30 – 16:30	osobní hygiena
16:30 – 18:00	večeře
18:00 – 19:00	realizace programů zacházení, osobní volno
19:00 – 19:45	úklid
19:45 – 20:30	početní prověrka stavu
20:30 – 22:00	osobní volno a hygiena
22:00	večerka (pondělí – čtvrtek)
23:00	večerka (pátek)

➤ **Dny pracovního volna a klidu**

07:00	budíček
07:00 – 07:15	osobní hygiena
07:15 – 08:00	odběr a konzumace snídaně, výdej léků
07:30 – 08:15 snídaně)	početní prověrka stavu (mimo dobu konzumace
08:15 – 08:45	úklid (neděle)
08:15 – 11:00	generální úklid (sobota)
08:45 – 11:00 volno	realizace programu zacházení, vycházky, osobní
11:00 – 12:30	oběd
12:30 – 16:30 volno	realizace programu zacházení, vycházky, osobní
16:30 – 18:00	večeře (v sobotu studená strava)
18:00 – 19:00	osobní volno
19:00 – 19:45	úklid
19:45 – 20:30	početní prověrka stavu
20:30 – 22:00	osobní volno a hygiena
22:00	večerka (neděle)
23:00	večerka (sobota)

2. Časový rozvrh aktivit programů zacházení

Časový rozvrh aktivit PZ na SOVT "A" ostraha Věznice Břeclav v týdnu od 19. 4. -25. 4. 2010

DEN/ DATUM	08:00 - 10:00	10:00 - 11:00	12:00 - 13:00	13:00 - 14:00	14:00 - 15:00	15:00 - 16:00	17:00 - 18:00	18:00 - 19:00	19:00 - 20:00	20:00 - 21:00	21:00 - 22:00	Poznámka
Pondělí			Kroužek PC (vych. Potočník, 13:00-14:30, KM odd. A)			Individuální terapie (psych. Klimovičová, 15:00-17:00)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)			
Úterý	Výtvarný kroužek, kondiční cvičení (PVC Ďuriš, 08:00-11:00, individuálně, PZ odd. D)	Pastorační činnost - skupina (kaplan Blažek, 10:00-11:00, KM odd. F)	Protidrogová poradna (dle požadavků ods., psych. Klimovičová 12:30-13:30 - ateliér, cely)			Zeměpisný a hudební kroužek (vych. Sukup, 14:30-16:30, KM odd. A)						
Středa	Sociálně právní poradenství dle požadavků ods. (soc.prac. Šubová, 09:00-11:00 - KM odd. A)		Krizová intervence (dle požadavků ods., psych.Klimovičová 13:00-15:00 - ateliér,cely)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)						
Čtvrtek	Skupinová ter., soc. pr. por.(psych. Klimovičová, soc.pr. Šubová 8:00-9:30 - KM odd. F)		Kroužek psaní všemi deseti (vych. Potočník, 13:00-14:00, KM odd. A)			Komunitní setkání (spec.ped. Forejtník, 19:30-20:00, výstupní cela č. 3)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)			
	Pedagogické konzultace (dle požadavků ods., spec. pedagog, 09:00- 11:00, KM odd. A)											
Pátek	Individuální terapie (psych. Klimovičová, 09:00-11:00 PZ odd. F)		Aplikované pohybové aktivity (vycho. Bednář, 13:00.14:00, PZ odd. F)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)						
	Výtvarný kroužek, kondiční cvičení (PVC Ďuriš, 08:00-11:00, individuálně na celách, PZ odd. D)		DVD klub (vych. Potočník, 13:00-14:30, KM odd. A)									
Sobota	Generální úklid SOVT "A" (08:30-11:00, pracovní terapie)		Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)									
Neděle			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a									

3. Projekt – pohybová aktivita v rámci programů zacházení

PROJEKT

pohybová aktivita v rámci programu zacházení

Název pohybové aktivity: **APLIKOVANÉ POHYBOVÉ AKTIVITY**

Vedoucí pohybové aktivity:

Důvodem založení pohybové aktivity je kompenzace zdravotního postižení a zvýšení psychické a fyzické kondice u trvale pracovně nezařaditelných na odd. „F“.

Cíl : cílem kroužku je vytvořit takové pohybové činnosti, v nichž se vytváří prostor pro osoby s postižením v souladu s jejich zájmy a schopnostmi. Pochopit pohybové aktivity jako prostředek udržení rovnováhy mezi subjektivním pocitem fyzického a psychického zdraví.

Obsah : pohybové aktivity zaměřené na strečink a posílení fyzického a posturálního svalstva, tělesné cvičení na zlepšení motorických schopností a celkové zvýšení fyzické kondice..

Metoda : odborná literatura, praktická ukázka, samostatně vedené cvičení.

Forma : skupinová činnost.

Tématický plán: viz příloha.

Frekvence

setkání : 2x týdně.

Délka : 4 hodiny.

Místo konání: sportovní areál Lokomotivy Břeclav, cvičební místo v suterénních prostorách Věznice Břeclav.

Materiální

zabezpečení: míče, žíněčky, rotoped.

4. Dotazník

1. Po kolikáté jste ve VTOS?
 - a) poprvé
 - b) méně jak po 5-té
 - c) po 5-té až 10-té
 - d) víc jak po 10-té
2. Za jaký trestný čin jste nyní odsouzen?
3. Mimo vězení žijete
 - a) sám v místě trvalého bydliště
 - b) s rodinou v místě trvalého bydliště
 - c) jste bezdomovec
4. Jakými nemocemi trpíte?
 - a) nemocemi srdce
 - b) cukrovkou
 - c) vysokým tlakem
 - d) jinými.....
 - e) žádnými
5. Jste spokojen se zdravotní péčí ve věznici?
 - a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne

6. Líbí se Vám nabídka programů zacházení?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

7. Co Vám ve VTOS schází z hlediska péče o Vás?

Sem vepište:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Stáří a výkon trestu odnětí svobody“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Podivín 26. 4. 2010

.....

Martina Bartošíková